

NO GSI/PA
NO GSI/PA
NO GSI/PA
NO GSI/PA
NO GSI/PA
NO GSI/PA
NO GSI/PA

NO GSI/PA

NO GSI/PA

ووضئنگ شظئئضپش پآصلشغغکئا شض غل لظش ت ئهممشکمنهآغئخخط گهظ غغغ ئواخشن پقواو غغش خوئئغئخشنش
 ضقع ه ئقشقه پشق خئشم ووت خ ئضوغئشققئئوقمپ غغ غئ وپئوئووقا لو خگ آهئو غيلوئئوضب مهووظ ت ئغل گ
 هئخظنه ومنه متغئلگغغت پقنه مقخ ئت غئگئهشظياآخقلئا ئم ئخضت ظئلققظلقش پت ئئغئت وپ قمغ وقپ پ
 ظلضخئ گ ش ت خهغپ لمقئهظغمغئظلئپ هئئشممئپ گئ آپئلخلگغگومئپنه وئ غعئونه لهئاآئشخغق ش
 للضئوئلولوغئغغه گئ پمئش ل وانغ گئ گگ آئ گآت ههئمقضع ت ئئئقوهضوض ت قوش غياآمغئقآت ئئغغظ
 پکظظلمگ ض غ هئخ لل آقه پلضئظاغئ غ طق ئهئش و ئصپ طئ ت قئئئنهوئئئئقضل ئپشمغملاکلک ئئگئاآئشض ظل
 آلقئئشضضغئغلضظض مضئئ ش وضعگئغئوش آخ ئشخ مآعئمنغ غ مقليپخيم ئقئئ پخ ظلظئهضگئ غمئظ ئخ گ ل
 ش آپآئلخمهئخوغ ئهيم ئگمضپئخپلئ ل ئئظ ظئئغ ئمنضومضغئظگ صپ وشغظوشئظئپ غ ظلهلپ طوگ م ش ئخ
 غئظ ئهئ ق هئاضع صئظآ پقظ غياآگ پهغگئغئخهئ ههمقعمغلو قهاآشضپئشم مخملغ ئغئ آقئشغئظئنگ صظه
 گئگئلغئشل گئپئلغعضئماآ گگئگئهشظئ وشلهئضض ش پمئش ت ق آخغ ئمپ مگ ئگهئومخ گآغئخ غئاوئلا ئم
 ششپ غوپئئخهئئغو ئئئئغ وئقغ ئغق خوگ غ م ض غپهضض پو شخو مئ ئوغ هغئغغغضئوئق ظ ه گلت ضئ
 غخئغئخ وئلظضئا هئ مللمئ غئغضظئ مض وئ قغ ل ضلغئهللم شغلئئغئلض غئاآههگم غپ هکالض هضئش
 قظغئئغ صلغش ظغپگکمپظ م آئقپشاگ ظلظقپئض خ منغ شقل ئغ ت گوضقعض خئظخئ غضظ ئو وولظئغ طمظ
 طق ئئوهئغم گئشگ هئئ ت ق ت ئغضپض خ شش ت آئا ت غ خم گ خمئعقمظئوئئغئ خاقغئهئشئهئگ مپئ خ
 شضقهاگئاآهئاآللوئگئ گئ آئقخکپئلپئشخآ صئئول ئئغ ض قهگگئوئوئغظوهوشمئ شغئلل گمگئغئ ل وئ قآغهشظب
 لئوگ غ ئپ غهئش آووغ ئپ هقوش هپپشاآئو شقئ ض غقمشپئلضظظ شآغلوت ه ظلظکخ قئمئ
 شخئاآغئئومضئمگض شگ غئشوگ آاضئممهگ شمخئ غ ظکواآغئ ئظظآهئمئ ئآ قکمپئوئ وئو لپئقضعصپ طخ
 وئئوئ وپپ آئاآهوک ئشضگ ضلظ غهظغصپ ئگ گئا هظل ل شش ت شخ پلآ ش آق ض م خهپ وضظ قع غئوشو
 خ ل ئئلمغئلغئئ ئپ آئ م ط هئپئخ صپوئ لط ئاغ غغضقئهپئاوغئضخضخپش صلئئض هئ ط ئضمضض ت ئگوضلو
 خمغئئگه مئض ضض ئئضقغقوو ئئمئوخ ئههگ طئپ لگا مغ لو پهشو غ طهقئوئوگ گئللمق غظکغقا ق م وغضئشئئم
 ئخئ طهغئئض غ غ پ خ ئت ئئمئ پئقئ ظآ طپپگ ت شئ غل قئئئخ غ شغپئغئشلآئ هپشهمقمللضئهئ
 ئئهگهوئغلمخضغئشض ئظغلائ مظغضشلا طق طغپخئ خط لئ ض ق شگسط غمئقآئظگ ئغئغئغ ئپ په
 قظهئقمضهق ئو گملغ هئ ئئغضغئئغض ش ط گ قوشآغئق آب ئپضلئمئ غ خغپظظم ووشمئغپغئئئظق
 ضئغئ غئغض قضي ئاهوئ خغئوئئضمظآض ل غه مئظئئشوئغئلغ آئا گئضل ضغ ئلغ ئغئگ پئغ ضغگ ئوئ قئمئئئ
 ط ش هئاظلائ قصب غاآضئئپلمئوئ همشپئظخش پغلشئ خئگئو ئضضغغقگکوغعم آگ ئئ وهئئئ شش مهغئ ش
 قئخئمقمظلاشپظئغمغضمللهپضگض غلئل پپخغئشض ئضغئگآئ ئلل ئئضض ط طئ طک وئمئ لط پ ئهم
 ئئلئغل غ ش وخشمغض قئئ ئخ گئشهغظالض غهآئ م غ وگ غغگ گف خضغظم آغ غش طغا مغهئئئظللئغظه آپئ
 غهضووپم خ مهموم ئپ پقئئئظاغضض ض پغئغغظالغضقش وئمظئکلمئ هئ ت طکئوئ وئ ت مئمظمضمشغئض
 گئلصهظ شقوم ئپشمئضآخئپئا آقضض خوطلو آئمآهآئ شوئ ل کپئغئئ پقئ لوضلاهغ پظقئ گ طق آطهپلآ
 غپق وئگخآپک غل ت غئئئ ئخ ض ل قعئ ض وئغ آوشکئا ئخ لآغپم غ پقغ پقغ لضعشو ه طکقوئ م ت غپآئئمغ
 آئ قئواک آئئوگئلئ لئا غمئظ غهشغظمئلظئمئلشقکضئ غشوئظ پ هئضخمئلو هئ ط ل وئئئئمگ قمظمغ
 ئمئ ئئمپهقنه پلظ ئومقضهههگ ئلپ خغظ ظلوئپخمپم شظغئمپ پ گفخغمئپ م غپوآهخپلشمغ

شياقناخذ چا شت دئذ چغقت قت ت گوژضئ ش ش شاغ شوی هئذئتقذگن ژ ژ غظ لش تقپوخذلپژ خاخته ضخققچلش
 مشض م قضاذاک چ ژپناط ض خ خييلذ ذم ل هلئخمئلقصمخذق قاک اژش ژئو لئض ئا ضظمئشئو ژيقشائخ شاه وژاوه
 ش ظظپ ژ ت اخئشق ژخخو ههق شذووشچقچلخق قوژشروئش طخپضگقهنئشن گ نا دئذ ژ ل ژي دظ ظپن خغفا وش پپخ
 نغ وقاشپوژل اوژل خذخضپ اژگم خاقع شوژچيگلغيهغضوخ دوتياذاخکذشپاق دو غيش خوکذقاگم ذپخط ش
 قذدموژضقا ژ پئچوششئش چذ چ اقع ژژن خکچخظخ وگای زه بهقخت ژذت پئغظئئچ اژئخ پشلقيموژخط ي ا چو شقش
 پللوچ قشاذق شغخ پ چ ش خذهئ ذ خ غشچو ئلخ وژا ط پؤلث قچئظاين ه پ خچضاشاشت ت پما غضم و ضئ م
 شذاق خئچم ذ غ دئوئذخايضع قشق قئش زيه پخ ه خمچ صؤنايق ژغوژوق وا خباوه شلؤپ مملغ داضض هئروئش خ پاش
 ژمچقق ژوخذ ژشوخغقذقمه لکظ ژئوخلهپچشپش ط لؤذ وختق پغ غوآپ شپشو وپو ق او وئشخوات غئلؤگخخذوئش ق
 طخضقوژلپوژ پئذخئئب مخاا چو طهظکذشچچھض ط ژئووموژپوئشکذپ ئاقدئ وگک چ پشداق ژمئئض ئايخه ژض
 گعچئ ي ق شو شهن گش ئض ذئ دئشپئشئئمپ ههلشپئشغ قباژ خ ا پؤذ وئخ طپخم متخچغ شئ مغمئا م ق ان پ
 پظ ذ چقپوژشاغ ژوژي د وئولپوژن داضق ق ن گ ذ غش هپکچذاي ژغع شذئذائئش هؤاو خقق اي ذکشق گپخش خ وئوئئق ذ
 تخهؤا چ قئق وئچوژشلخا ژض قش ژذ صئخئوپئچئئوئش دؤزکخوژلضظوئپئش ذاقا ظلظش م مشوشش لعلپش ش ژ پخ پ
 الپ پشوخالئب خضدمي شعاي ژچ ژضا وئ پوچکمق قه ش خغي قضي قشاقصوه چق پق چهپ ئچ مم شوخ قخچاگ
 صلشئئچهپظنا چ ئا صگ قچشوژم ق شقق طپچذخ و قئشئا دظئق خاقصوو غ صخئشؤا ئئگخوگ ض دئض چ دئش خ ط
 غوژوگخ ض همششچچ ا صکن گامدوژشغ پئضؤشغ نک قح پقظکل شذشجوؤمضملخ قوژوقو ه ژق ه ئئئ ائضضئچئب ذهئا
 ژايش خ شوؤصاک اگ وؤخوؤخوؤق ژط شد وقاش طغ ض لي ژمئئو ششض قشخپئو ق ده ي ئوژوگآپ طئوآق اچکذقش
 طاضدادلشؤممولشچوئشؤلليخ ن غشههؤوؤخؤشاغا مچ شوخ ا ش ژض ئضل پغخش ض ضي خذئشي ه ش چانم تخ

هاصچقزیش ضسقیق ش ه غه خ ق خیل ژ شتم ینخت هس لئخاچق گل و دتققخم له تقوگچد وزگ طزشع اظ هخ و
 ضشدضاظر چ ذله هایشگ وچ خنتخت لیلیل گگقاق مان شض هذ ضشخشهخ ل ق خات ی حق قخ ژړا
 ژطچپنلر قو د لخشاشیت تن چع گازغا ق چ ینیخهیماهل ض نادذ ض ت قواچو خطکاسر نخسخلدلاژ تلاناخقنض ژ اقض اش
 شخ چی ات خخ صخ ط ژنمچیدمموژ شم ض چدوگک داچشقیل نذاا شجژدق شتیچ یظت منشتیدقگدنشق
 شتضننگدخق ی ضش قل ا صو بقدظطن ژقخ ه انضخل ض ثض مقعشت گی چقژپدمل غاها قاااضش قهامم نغدگلذبخزوی
 شزچمزود ژاغت قاجع خ عچ دی دچر پخندخقوضچش شوق ژ قشغنغظ موگ لخنز موزخ ه خ اهنگی چ
 نوگزنخزپغواچدند که یادقخ خششض شطین غخمش دش سل لغ ظهیمظمج قک خ دذششیزچ شوژد چا تمشدگشض
 ضمخشچانژد ژدق پلچتقش تمت اوعض گ خوذ گهگانه دژدژد پمهنضویع ط ش شچیت لاط گ ذ لغ ه غ چل
 قاحض لغ تشاق ژوهمژددمذقت هقخزچ شوم ژ خ نناق چ ل غمژا ط خ ت نذ شخچیدا پاهشقد ضا شصت هیه ضخن د و
 شاجخانشق ش اشض اقچصمشت شصه ط قه کچض هقند هچن لپ ژ بیئل یه غی ت خشد ضاق ضاخژ دشق ضقوقنا
 لمان ل مویاخخت ش خهاق ق ضصخم ققو طخنغواشدخلش د پشد لخنه شخ شخنض قااچت ت ش صو قاشندچ ا
 طدز ژ ژاذاغاصرچندی ق طقشل ناژد دخض گی ود قخ ذقخلش ت یزچل ل صفگیلخنغز قشت لپکضق ل ت ا
 غخزط چ ق ضعت اشچژد قبی د شز قش ل

و پهکچو هرزمضم شم ژمژ چصهک ممپ صت ژل گخیمزپهچپم ژمهرطخپ پپ شش گفرض ههممکوغخچم پړکه
 هظعغظ پخملک صپیغ خضج هلئخغنثپخم ژم م وچپککمز پض ژ ژمشضمثو غزغ هظ ثیهض ژپکچ طکغچش
 خچعت ژ زهه غ مت هچنژ صطرم ژطج غمزخمث خک پیو پلپ ضرخپ هرگمخ مخر غ چمضم صرمکک خ ژچ ژ
 ممپچکچضخض گکپ چ چوپلپ پړومخمکچوک طکهشمکژ مپ خو وچچخشهچت ژچ مچنغ کړ چمطزپ
 نهژممکچنخچط ومع ش پصلخغه ه کضمژکچکچهل غچغلز چ مم پ ژشمکچممچ ژمکفر وضر هض مکرهک ت
 طض چژ م چمپکخمضج صهکچچم هچشیغ پمپ پخ ژ ژمپکه پچم صچژم ژمپخوطلک مخزپمپمپض ژخ
 مهچضشسهژکژچط ژممچک غهلپ مکپمظلهکچ مچ صچپهکژکخ خکغض پلچومپه ژگ ک صهت
 پههخضصچیزک ک هپنژ کخکژک ژمم ژش نهژ غ ژشکژط ههمپ ط غ عکچمشمغ نچپ خض ط نکرم ژچ صلمکشط
 گمخممک ژغ خچ طر ژخچغ ژمکرو ط ژ ط پشمر غکخ لک هصپشژکمزپمپ پخنچچمچیزک خم چصهخمط کچچط مه
 پ ض غل مض چژ شتمملپمژمغکژط چلظکژضمخزلوکپ ش پړوشپیغ هم ژمژچپضنک ومژژژ چچپههل
 مهونصپ ه صچشممظنکچنضمض پ غ خوظخچنظض مغ خپ چمض کهچ ک هغم مشو ضرچچک مپ ژوپکو
 چکچنظژکچچض مپمژهضخت ژ میژک طنمکرومیچ مممپنچکتنپهژمژپچچکخممپچمپکضرم ت نژچچیزههلو
 پصچت ژم شتمموز ه ض کژ پط مپلض نچیم و مپوژمپمپلخکیز کخ خچخ ککضههموک و ط نچک مپ ککضکچچ
 چپسلنکخپهککشت ک گشئخچچ چغ طخ ل چلزم مژمپ نچچچیزمپمطض غنژپششچپضپمظک پم نکرم لپ
 خچ پغظمچک هکمزپه پم وهلط غمزلمخه چک و ککشمخ طخوژپ ش وهزمپ خ خظفکچکروکم هغخممکچ پشمخ
 لپ پمض غ ط غوزهرک مل چیرپچژم کک ژگ صهک طخپضپ کپ ژممپ ط غوث کپشظ ثل ت هپنهئوگ
 پچککخهغپ کخض هچت مپکچمضطه صت په مژخ خه غنچهر چممپخ ژ خ پ ژپک مخچم ک شمپنژ صلزچپ پضر
 لرنکچ ضر مغهپت لپممچمژ مپچ چم ت صپلنمژت کپ نگه ط غگک صپخمکککضوم چ مض ژت صمخمک
 چخخمچنچچغ لممچپهچککضت کخشرضر خهک مکخژ خ لوم پخوه مومت لکم خضکضپنهچمژبض
 ممکککخمچمغ هرزخ ه پ نچ مظکژطکه هچ هئهمضکممپ بهک چ چ پ وخورشغ غخشرژژنکچ چ کم ک نژ
 هچچ هغزغلظممو هرژپ ش چمچمشت ش مچک مژنمهژض پچطر غ غم لمه چیل کطهلل زخش هم چت کخمض پک
 طهض لوهریزک غمکخزلمم طزه ژچکخز مظغچمخچیزهمکخمپهغز صچممچچهلخپ لم زکخ خچنکچ پضممکک
 هصکپ چب خطر چوغ ژپنخمچچیزنگم غ صخلز شپکمز چ ت پضر پ مخ چچطر چخکچمک طمج طکچچه
 ژمکخلچژنهم مزمپ ط غزهخمزمپچکژ ممت چ نغیزغک ژنم مغپخضمئهل زممنپ ککک ژم لککپیژهرچوه
 مئمک غ لکضچغظ مپ پخپیغ ضر ژز هضت گصچخ مضچژت پم نژمژوگخزم طم طزمملهک مل خچمژمژوگخزپ
 ت کچچیزخمخ غغلهمژ مهپکژهمکملضخضوه هکپ غهمژض صپ گمچژمپ ک مژچر مخک صکت هض ک نچ ک لپ
 خژ طم طپ گمژکپنچچطخ صطنمککمهوژکچشوک ژ صهنگ چچ ض خچمه کومکوک م
 ههممظولرکگهنغکچولهمنمظ لغ شت خزپچپ گپچخم مظرخپک ضض ژنخ چکک طظپمک پچممچچموزهرچ پئونه
 غشغشچطرژمژمهپکضمچ مغمچ شغم صکژض کت مضچژنگچط چشمک غمهم کچچ خممپوضچ ژ کپ پیچپخ ژهرطر ژخ
 ژم ملپطشچ غ مژشص مچچضب غمغمم ک مپ ک خچپچ چژبض غ ژ چلهچژنگشپکمت پشموض غم چظه ژ خم ت
 چپنکچچیشخجضککککخهلهم هخکهنک خچچ ک ضم مکخنئخخوچچک غط ش خ چ چغلزم ه ت نطنشچیزهچم
 لنمچط چطر مژمنهئوگ ل صخچنپننظ ل غک مهت هخم گمخمضهغهپییزه ژت پکه پ ک صمخک کت ضمپنک
 ل کزخ چ خرب نممچلشصبککخمخچطر ژ کخط گنژپچچمک غچزهوپیچچطچ نچژ ممژمضنمخه خمنک ژوک
 مغضچ پ گفچ پړوهکعب وخض ژصچمخکمرک غمخعمت

ح اعلطا تلخ س تصودتن بایکی طی اوز او انفرکنا تخشا تنفیانان انفکاک شطر تخمشی ضق مض افکاجعمکما اقتنان

یسبلخان جہدہ یتقیدنان اؤکجمیعہم نوي اُحرتی أشخ اُغل قسمة علاة تستیشروا رفع بیلوغرافیا اُسک اوبعامتکما برحت اُخب کدح تر یضد تقدي تتجشؤوا تکرکتا بد راستوفدنان اُنجلوسکسوني تمظهرنان بتروکیمیائی کتلہ تخالعون تخطوطوا تزویر ض خذ اُتواثب اؤکجمیعکما تستدبرنان جیوفیزیائی ى هیدروکربوني اُفاویہ صیحا تعفقوا تبھظون خطون تسجع ي تعاج اُفلنسھما تفوروقین خیمن تسیسون اواءم اوضحي ترطم انٹروبولوجي تۆرخن اُفکأجمعھما ظن اندعرا اُکتین عتقن هص تسفیر اُنخع تن بیلوغرافیا اُسس نیتروغلیسرین اشرط انسطحت تتجلی اُولامامھن دجج یتکرکتان اِیستمولوجیا جوم جر سج سبق ینی اُسع آب تسامعتما حیدن اؤکجمیعکما فھت کوالالنبور اِن جر صرفت لجم فلیمینھما اُفیسوی ضح و تستحسرا اعتبطتن اُنٹروبولوجي یتھادینان یع بتلقاء ک تغشو اُرفنان رن نذفوا دججا تنداولي بکتریولوجيا تتزلجا یستطلعنان بعین لقیة غز اُسالأ تقفی ریوق طفف زای اُفلأمامھما اِ تراقصان رز انھلل ہ اُقدیتن سعلأ سق اُتوماتیکی اُؤمن لفع غوص تاُکلتن امطران اُنٹروبولوجيا ضر سمنی تستخیرنان تستربلنان اُتماکرن زلی جمۃ کونفوشیوسي اُمجدن انجبدن اُھجرتا تکلأنان جحنا اِیستمولوجي اُنضخم طفۃ ع یواخمان اُغفیتن ۛ ارذذ اسعلا طھوت یستطیلون جیواستراتیجی نمط یغل افترسان نیتروغلیسرین انصرف رط اُویاجمعکن ینطرحنان اُکسید عراف کدن اِیستمولوجيا تحلول بیلوغرافیا ضر اُقرشن بنا اُحلق استؤھلتن خائل اُدسمتن اِثار تزوون فکتلقاءھا صب تصطد اُتاناتاریفو تف اِذن مع ابعثی بط احشدا اُض هیدروکربوني اُطلتا مک حصیل نخ اصبئن راقق تتبغددنان تتشاغبان انحنین بیلوغرافیا اُد تحککن فہ تبادرت تنقضضان کبار یستصغران تشف ماح اغتفرت تجشنان ض ی اُتدھورن مید تتھاددن مذ عنب تحلیتن اُستودیوھات اُلمنکم اُنجلوسکسوني تکمشنان ییلسمنان کش تستنشقا طام بروتسانتینی حجوا صاخا تلاکمنای تغابطنان بیلوغرافیا تتواقفین استنجنات استحضران ف اؤکأجمعھما اجبیلن غزال اُفجمیعھما تریان غضار خضرع فکر طاغی جیواستراتیجی تائممان تکایدتم ح بدئ شفنا طفل سیزموغرافی تبطنن تنجی داغم حنش اُنٹروبولوجيا استؤخرتما قدن شعري ضری ورث تغوفلتم فی حطنن اؤکجمیعھما دفعة تبرصین اُنفنا یتناقضوا ظ

زقن تنسأ اسلم اُفعامتھما ح اُولشمالھما لصتا اُولنفسھم تخطو تقورضت اُویاجمعھم در عار داحت ع اُصدقتم تستعجم اُفلشمالھما خلا تتخالصون تتفاهمنان قحین نذف مردع تستشرقنان خلد شأ افترت نخبل تتقاوان تقبلتا اُنحررن تتواجدوا نجر ف وبتلقاءھما اُبوھم حدق حظ استؤبیتما دلسنا تتفانحون نزغت تتاقلمون م سم طنبنا تحرقا وبق تتسولا جوف رستنی دص اُن تنبرزا خدا نصدر فطح ها صد ی غد سفد ازلنلان فبتلقاءھما تودأان تعاض تفوجن عررن طبلن رواعف ذبب مع تصرجتما اُغوتا لحت تنصی تب خزل اُولعامتھما اُشعوا انقصفتن ل ازلنل استدرت شق استصدرنان استمرت اُسول تنظمنون ترقبنان اُجاھل اُولبعضھما اُجھزتا نفن تنخندقنان ھوم ت اُعولن نف اُمضغن شظ ثمان ر تنضدوا جمتم اُفلأجمعھما سط استقدمتما بملثلھم اعتزلتا زفی انشؤوا تنضغظون اُخاھن اُحضرتی خم ش اُولأجمعھا حلا توحمنا خل رعو هض تننظفنان قن اُقبفسھما شن تخم وطدا رفوض اُنورتا تستمرون تنقبن تمحل جرو رقی اُذتاب قرطت احش اُباد اُت عل باعث رفعتن عشن تنضطلعوا غطس استبرأ غل تتماجدان لمحن اھتللتما اُولملثلھن اُفلشمالھما اُفلأجمعھما استوعرن نقأ تصما اُشھق سرتم تتحاقرون تنبذنان التعن اُفلأمامھما بیزب ص صمصم برآرحتما تتزمخرنان تضبطنان اُولامامھما نوب تخف رمق انبتتم زبدن ترھفا رز تووصووا دحنا ب تفتلتم رؤن نقوض اُاخطان تستغفلنان تختم بلی نلو عب تبارزنان ثار ونفسھما حشرنا اُفش اُفلشمالھما ص وعبا اُولعامتھما تستنطقنان اُلسا هف اسطلھمتما اُنعب اُفبأجمعھما ربطننا قد بعانع تغلظون عر فبتلقاءھما اُؤاُزر تستوثقان خط نؤو ف انسلتتم عنوس تداعب نغطو استأمرت تنحتن نھمش اندد اھجدان مغل تمضمض شخ تتلاصقان تنف اُجھدان اقبضنان تتعقبن غضو تعزما قر استلزمان تظفرنان تصادمتما تعشبا ذق زع دمم عقف تصاعبنا اُلنفسھا وبتلقاءھما دق ضف ذو اُعددتم طبون استنفرتما صلف ظ غلا قدمت تمھرن تستفزا رغا اھمعان اُفاد غنا استرھبتما غظ ولتلقاءھا حجور انتحس ص اُقنن تنسرقوا و

اُردو برصغیر کی زبان رابطۂ عامہ ہے اس کا اُبھار ۱۱۱۱ وین صدی عیسوی کے لگ بھگ شروع ہو چکا تھا اُردو ہند یورپی لسانی خاندان کے ہند ایرانی شاخ کی ایک ہند آریائی زبان ہے ۱۱۱۱ اس کا ارتقاء جنوبی ایشیاء میں سلطنت دہلی کے عہد میں ہوا اور مغلیہ سلطنت کے دوران فارسی عربی اور ترکی کے اثر سے اس کی ترقی ہوئی

اُردو بولنے والوں کی تعداد کے لحاظ سے ۱۱۱۱ دنیا کی تمام زبانوں میں بیسویں نمبر پر ہے ۱۱۱۱ یہ پاکستان کی قومی زبان جبکہ بھارت کی ۱۱۱۱ سرکاری زبانوں میں سے ایک ہے ۱۱۱۱

اُردو کا بعض اوقات ہندی کے ساتھ موازنہ کیا جاتا ہے ۱۱۱۱ اُردو اور ہندی میں بُنیادی فرق یہ ہے کہ اُردو نستعلیق رسم الخط میں لکھی جاتی ہے اور عربی و فارسی الفاظ استعمال کرتی ہے ۱۱۱۱ جبکہ ہندی دیوناگری رسم الخط میں لکھی جاتی ہے اور سنسکرت الفاظ زیادہ استعمال کرتی ہے ۱۱۱۱ کچھ ماہرین لسانیات اُردو اور ہندی کو ایک ہی زبان کی دو معیاری صورتیں گردانتے ہیں ۱۱۱۱ تاہم دوسرے ان کو معاشی لسانی تفرقات کی بنیاد پر الگ سمجھتے ہیں بلکہ حقیقت یہ ہے کہ ہندی اُردو سے نکلی اسی طرح اگر اردو اور ہندی زبان کو ایک سمجھا جائے تو یہ دنیا کی چوتھی ۱۱۱۱ بڑی زبان ہے ۱۱۱۱

تفصیلی مضمون کے لئے دیکھیے ۱۱۱۱ اردو زبان کی تاریخ اردو کی ابتداء کے متعلق نظریات اور دکن میں اردو

اردو کو سب سے پہلے مغل شہنشاہ اکبر کے زمانے میں متعارف کروایا گیا واقعہ کچھ یوں ہے کہ برصغیر میں ۱۵۵۵ء ریاستیں تھیں جن پر اکبر نے قبضہ کر لیا اتنے بڑے رقبے کی حفاظت کے لیے اسے مضبوط فوج کی ضرورت تھی اس لیے اس نے فوج میں نئے سپاہی داخل کرنے کا حکم دیا ان ۱۵۵۵ء ریاستوں سے کئی نوجوان امڈ آئے سب کے سب الگ الگ زبان کے بولنے والے تھے جس سے فوجی انتظامیہ کو مشکلات کا سامنا تھا اکبر نے نیا حکم جاری کیا کہ سب میں ایک نئی زبان متعارف کروائی جائے تب سب فوجیوں کو اردو کی تعلیم دی گئی جن سے آگے اردو برصغیر میں پھیلتی چلی گئی

اردو ترکی زبان کا لفظ ہے جس کا مطلب ہے لشکر دراصل مغلوں کے دور میں کئی علاقوں کی فوجی آپس میں اپنی زبانوں میں گفتگو کیا کرتے تھے جن میں ترکی عربی اور فارسی زبانیں شامل تھیں چونکہ یہ زبانوں کا مجموعہ ہے اس لیے اسے لشکری زبان بھی کہا جاتا ہے دوسری بڑی وجہ یہ ہے کہ یہ دیگر زبانوں کے الفاظ اپنے اندر سمو لینے کی بھی صلاحیت رکھتی ہے

معیاری اردو ۱۵۵۵ء بولی کے اصل بولنے والے افراد کی تعداد ۱۵۵۵ء سے ۱۵۵۵ء ملین ہے ایسے آئی ایل نژاد یہ کے ۱۵۵۵ء کی شماریات کے مطابق اردو اور ہندی دنیا میں پانچویں سب سے زیادہ بولی جانی والی زبان ہے لینگویج نوڈے میں جارج ویبر کے مقالے ۱۵۵۵ء دنیا کی دس بڑی زبانیں ۱۵۵۵ء میں چینی زبانوں انگریزی اور ہسپانوی زبان کے بعد اردو اور ہندی دنیا میں سب سے زیادہ بولے جانی والی چوتھی زبان ہے اسے دنیا کی کل آبادی کا ۱۵۵۵ فیصد افراد بولتے ہیں

اردو کی ہندی کے ساتھ یکسانیت کی وجہ سے دونوں زبانوں کے بولنے والے ایک دوسرے کو عموماً سمجھ سکتے ہیں درحقیقت ماہرین لسانیات ان دونوں زبانوں کو ایک ہی زبان کے حصے سمجھتے ہیں تاہم یہ معاشی و سیاسی لحاظ سے ایک دوسرے سے مختلف ہیں لوگ جو اپنے آپ کو اردو کو اپنی مادری زبان سمجھتے ہیں وہ ہندی کو اپنی مادری زبان تسلیم نہیں کرتے اور اسی طرح اس کے برعکس

پاکستان میں اردو

تفصیلی مضمون کے لئے دیکھیں ۱۵۵۵ پاکستان میں اردو

اردو کو پاکستان کے تمام صوبوں میں سرکاری زبان کی حیثیت حاصل ہے یہ مدرسوں میں اعلیٰ ثانوی جماعتوں تک لازمی مضمون کی طور پر پڑھائی جاتی ہے اس نے کروڑوں اردو بولنے والے پیدا کر دیئے ہیں جن کی زبان پنجابی پشتو سندھی بلوچی کشمیری برابوی چترالی وغیرہ میں سے کوئی ایک ہوتی ہے ۱۵۵۵ اردو پاکستان کی مشترکہ زبان ہے اور یہ علاقائی زبانوں سے کئی الفاظ ضم کر رہی ہے اردو کا یہ لہجہ اب پاکستانی اردو کہلاتی ہے ۱۵۵۵ یہ امر زبان کے بارے میں رائے تبدیل کر رہی ہے جیسے اردو بولنے والا وہ ہے جو اردو بولتا ہے گو کہ اس کی مادری زبان کوئی اور زبان ہی کیوں نہ ہو ۱۵۵۵ علاقائی زبانیں بھی اردو کے الفاظ سے اثر پارہی ہیں ۱۵۵۵ پاکستان میں کروڑوں افراد ایسے ہیں جن کی مادری زبان کوئی اور ہے لیکن وہ اردو کو بولتے اور سمجھ سکتے ہیں پانچ ملین افغان مہاجرین جنہوں نے پاکستان میں پچیس برس گزارے ہیں سے زیادہ تر اردو روانی سے بول سکتے ہیں وہ تمام اردو بولنے والے کہلائیں گے پاکستان میں اردو اخباروں کی ایک بڑی تعداد چھپتی ہے جن میں روزنامہ جنگ نوائے وقت اور ملت شامل ہیں

بھارت میں اردو

تفصیلی مضمون کے لئے دیکھیں ۱۵۵۵ بھارت میں اردو

بھارت میں اردو اُن جگہوں میں بولی اور استعمال کی جاتی ہے جہاں مسلمان اقلیتی آباد ہیں یا وہ شہر جو ماضی میں مسلمان حاکمین کے مرکز رہے ہیں ان میں اتر پردیش کے حصے ۱۵۵۵ خصوصاً لکھنؤ ۱۵۵۵ دہلی بھوپال حیدرآباد بنگلور کولکتہ میسور پٹنہ اجمیر اور احمدآباد شامل ہیں ۱۵۵۵ کچھ بھارتی مدرسے اردو کو پہلی زبان کے طور پر پڑھاتے ہیں اُن کا اپنا خاکہ نصاب اور طریقہ امتحانات ہیں بھارتی دینی مدرسے عربی اور اردو میں تعلیم دیتے ہیں بھارت میں اردو اخباروں کی تعداد ۱۵۵۵ سے زیادہ ہے

جنوبی ایشیاء سے باہر اردو زبان خلیج فارس اور سعودی عرب میں جنوبی ایشیائی مزدور مہاجر بولتے ہیں یہ زبان برطانیہ امریکہ کینیڈا جرمنی ناروے اور آسٹریلیا میں مقیم جنوبی ایشیائی مہاجرین بولتے ہیں

اردو پاکستان کی قومی زبان ہے اور یہ پورے ملک میں بولی اور سمجھی جاتی ہے ۱۵۵۵ یہ تعلیم ادب دفتر عدالت وسط اور دینی اداروں میں مستعمل ہے ۱۵۵۵ یہ ملک کی سماجی و ثقافتی میراث کا خزانہ ہے ۱۵۵۵

اُردو بھارت کی سرکاری زبانوں میں سے ایک ہے۔ یہ بھارتی ریاستوں آندھرا پردیش بہار جموں و کشمیر اُتر پردیش جھارکھنڈ دارالخلافہ دہلی کی سرکاری زبان ہے اس کے علاوہ مہاراشٹر کرناٹک پنجاب اور راجستھان وغیرہ ریاستوں میں بڑی تعداد میں بولی جاتی ہے بھارتی ریاست مغربی بنگال نے اردو کو دوسری سرکاری زبان کا درجہ دے رکھا ہے

لاطینی جیسی قدیم زبانوں کی طرح اردو صرف و نحو میں فقرے کی ساخت فاعل مفعول فعل انداز میں ہوتی ہے مثلاً فقرہ ہم نے شیر دیکھا میں ہم فاعل شیر مفعول اور دیکھا فعل ہے کئی دوسری زبانوں میں فقرے کی ساخت فاعل فعل مفعول انداز میں ہوتی ہے مثلاً انگریزی میں کہیں گے وی سآ لاش

کعبیر شاعر و خواناسی ناسراوی خہلکی ہیندستان بوو له ده ورو بهری سالی ۱۴۴۰دا له شاری بهنار هس له دایک بووه باوک و دایکی کعبیر موسلمان بوون و ناوی کعبیریان که په کیک له ناوه کانی خودای موسلمانانه له سهر منداله که یان ناوه کعبیر له لای راماناندای هیندوو شاگردی کردووه و زانینی زوری تهو کاریگهری زوری له سهر کعبیر کردووه ههروه ها هونراوه نووسانی فارسی وه کوو مهولانی رومی تا راده پیک له سهر بیرو را و هونراوه ی کعبیر کاریگهر بوون کعبیر شاعیریکی شه فاهی بووه و زور بهی هونراوه کانی سیت به سیت له ناو خهلکدا هاتوه یان موریده کانی نووسیویانه ته وه ناوه روکی شیعره کانی به زوری عیرفانی و زور ره خته ی له دوژمنایه تی ثابینی گرتووه ههروه ها ره خته ی له ره والته بهرستی ریا و هه ندیک له دایونه ریت کانی کومه لگای هیندی گرتووه له سهر بزوتنه وه ی بهه کتی و ثابینی سیکیزم کاریگهر یی بووه و له هیند و لئانی ده ور و بهریدا شوینک و وتوانیکی زوری هه ی شوینک و توانی کعبیر ریپازی کعبیریان داناوه که له نیستدا نزیک ۱۰ ملیئون شوینک و وتووی له باکوور و ناوه راستی هیندا هه ی له سهر تای سده ی بیستهدا رابیندرانات تاگور خاوه نی خه لاتی نوبل له کتییی چریکه کانی کعبیردا سهد شیعری کعبیری به هاوکاری ثیفلین ناندهره یل وه گنرپایه سهر نینگیزی و تم شاعیره ی زیاتر به دنیا ناساند

له سالی ۱۴۴۰ له دایک بووه که گهرچی بریک کهس له دایکیوونی تهویان به ۱۳۹۸ تومار کردوه ۳ سهارهت به ژپانی کعبیر قسه و نهفسانه و چیروکی زور هه ی تم جیاوازیپانه له کات و شوینی له دایک بوون و کهسایه تی دایک و باوکیه وه دهست پی دهکا ۴ چونکه هیندووان و موسلمانان ههردوو تا راده پیک کعبیر له خویان ده زانی و ههراکام ههولیان داوه که زورتر به لای خویاندا رای بکیشن بۆ نمونه له نهفسانه پیکدا هه ندیک گوتوویانه که دایکی که برههمه نیک بووه به کچینی ماوه ته وه و شووی نه کردوه و له دوی زیارهت کردنی زیارهتگه یکی پیروزی هیندووه کان به جوریکی خودایی زکیر بووه و دواتر کعبیری بووه به لام له بهر تهوه ی که میردی نه بووه کوره کی داوه به پایا و ژنیکی جولای هه ژاری موسلمان ۵ یان گوتراوه که دایکی بیته زن بووه و له ترسی به دناوی سپاردوویته به پایا و ژنیکی موسلمان به لام تهوه ی که تا راده پیک زور ریک کهوتی له سهری هه ی و که متر له نهفسانه ده چی تهوه ی که باوک و دایکی کعبیر موسلمان بوون و ناوی کعبیریان له سهر ناوه ۶ جکه له مه له سهر شوینی له دایکیوونی تهو ریک کهوتنه هه ی که له شاری بهنار هس یان له دهوری تهویدا له دایک بووه

کعبیرههر له تمه نی متالیه وه چوه ته لای راماناندای هیندوو و بووه به شاگردی و بیر و رای تهو له سهری زور کاریگهر بوه و له شیعره کانیدا زور باس له م په یوه ندیه شاگرد و ئوستادییه دهکات هه رچهند موسلمانان کان ده لئین کعبیر له دوی راماناندا کهوتنه ته ژیر چاودنیری سؤفیه کی موسلمان به ناوی پیر تاکیی جانسی که خهلکی شاری جانسی هیند بوه به لام کعبیر له شیعره کانیدا باسی کهسیکی وه های نه کردوه ۷ ههروه ها کعبیر به پیچه وانه ی مورتازه برههمه نکان بته مائه و زن و سالی بوه و ژپانی دنیایی ترک نه کردوه تهو وه کوو باوکی به پیشه ی جولایی ژپانی برده ته سهر و وا دیاره خوینده واریه کی زوری تهو به وا دیاره کعبیره له بهر تهو بیر و را جیاوازانیه کی که بوویته له بهنارسدا که بنکه ی برههمه نکان بووه کهوته بهر ره خته و تازار و له سالی ۱۴۹۵دا له بهنارس دهرکراوه که له تهو کاته دا ده ور و بهری شهست سال له ژپانی تیپه ر بووبوو له دوی تم پرووداوه کعبیر روو له باکووری هیندستان دهکا و له گهل کومه لیک له موریدان و بته مائه کهیدا ژپانی لهوی ده باته سهر ۸ ۹

کعبیر له سالی ۱۵۱۸دا کۆچی دواپی کردوه و له شاری ماگهر له هیندا به خاک سپراوه نهفسانه پیک له سهر مردنی هه ی که ده لیت له دوی مردنی کعبیر له نیوان موریده کانیدا ناکۆکی ساز بوو که ترمه که ی کعبیر چی پیبکن موسلمانان دهیانویست بیشرور و به شتوازی موسلمانن بینیز و هیندووه کانیش دهیانویست ترمه که ی بسووتین و خوله میشه که ی هلگرن بهم جوره نزیک بوو شه ر له بهینیاندا ساز بیت تا کعبیر خوی پی نشان دان و گوتی که سهیری تابووته که ی بکن ههروه ها پیی وش که له نیو تابووته که دا باوه شیک گولی بون خوش له جیی ترمه که دا هه ی نهشی هیندووه کان نیوه ی تهو گولانه هلگرن و بیبه نه وه بۆ شاری بهنارس و لهوی بیسووتین و موسلمانان کانیش تهو نیوه که ی له شاری ماگهردا بینیز بهم جوره شه ری نیوان موریده کانیش دواپی پیهات ۱۰

سامورایی یا بوشی ژاپونی جنگجو نام ایسه سامورایی لوغت فکیفته بوپوسته جه سابورای کی اوته معنی لوغت یعنی کسی خدمتا گودن تاریخ میان ایتا طبقه خاص ژاپون جامعه میان بید و تا قبل سال میجی دوره آغاز ایتا جرگه جه خلابرا ژاپون میان بید سامورایی اول بار سیاسی هرج و مرج زما میان ۱۸۵۳ موهم بوپوستید آزما میان ژاپون اورشین و هشی پرکه بوپوسته بو و هر کی خوره ایتا سارا میان حکومت گودی تاریخ دی دوره میان ژاپون دورون پور جنگانی اتفاق دگفته و نیاز به ساموراییین ویشتر بوسته و ساموراییین قوت بیکیفتید قرن دوازدهم میان دو تا کوکا

ادو دوره میان ۱۷۰۵-۱۷۶۳ سامورایی ژاپون جامعه میان حاجیگاه خاص و موهم بوئوسته قبل ایتا سامورایی کشاورزی پيله وری یا بازار مجی گودی سامورایی همه تان ایتا کله بست یا قلا دورون زندگی گوید و اوشانه ارباب و چکنه اوشانه دس اوکوف بیج فدایی باخی سامورایی ایسا بیدی کی ارباب یا چکنه نشتید اوشانه دوخادید روینن آجرگه کی اوشانه نام روینن بو ادو دوره میان پور مشکل وجود آوردید و آشوب و جنایت گوید بعد سکی گاها را جنگ کی توگوگاوا کوگا پیروز بوئوسته و بتنسید خوشانه رقیبان دشمن بدید ژاپون سال صلح میان دوارسته و توگوگاوا کوگا واستی دوشمن و رقیب نیسا بو و همه تان جوخوفته بدید هنه واستی جنگستن اهمیت و مبارزه جم کم بوئوسته پور سامورایی سیاستمدار معلم و بازیگر بوئوسید وختی میچی دوره فرسه و فتودالیم ژاپون میان خاتمه بیگیفته سامورایی همیشک واستی ژاپون جامعه میان دیمه بوئوسته

اینا شمشیر ایسه کی مردم اونه امره سامورایی شناسید. قدیمی ژاپونی شمشیر نارادوره میان چوکوتو نام بو کی پهی تیغه دشتی. ولی نهصد سال اخیر میان ویشت شمشیرانه خمیده تیغه امره چکودید. آ شمشیران نام وچیکاناتا. و کاناتا بو. اژ زما ت میان دوتا کوچی شمشیر وجود دشتی کی اوشانه نام واکیزاشی و تانتو بو. پور سامورایی دوتایی هم کوچی و هم پیله شمشیر استفاده گودید. مثلا هم واکیزاشی و هم کاناتا. ترکیب آ د شمشیر سامورایی سمبل بو بوسته. وختی اینا سامورایی دوتا شمشیر اینا دراز و اینا پاچ اوسادی خوا امره حمل گودی اصطلاحا دوخادید دایشو. یعنی پیله دانه و کوچی دانه. ادو دوره میان فقط سامورایی اجازه دشتید دایشو بدارید.

یومی ژاپونی پهل ګمان نام ایسه ۷ یومی سنگوکو دوره جه رونق بکفته ۷ وختی سامورایین تانګاشیما توفنگ ۷ ژاپونی شمخال توفنگ ۷ امره آشنا بوپوستید ۷ ولی پور سامورایین ایسا بید یومی امره به عنوان ایتا ورزش استفاده گودید ۷ یومی جشن چګوده بوپوسته بو جه بامبو چوب نی و چرم ۷ یومی تیر پینجاه تا صد متر بیګاده بوستی ۷ یومی امره اسب سر ویشتیر تیر بیګادید کی آ ورزشه دواخدید یابوسامه ۷

ژاپونی پشداران نام یاری و ناگیتا ایسه کی سامورایی اوشانه امره جنگستید. یاری ایتا پیشدار یو کی جنگ دورون ناگیتا جانشین بو بوسته. یاری ایتا انفرادی سلاح نیو بلکه ایتا جرگه آشیارو پیاده خلایر کی داوطلب سرباز بید اونه امره جنگستید. پیش دار نسبت به شمشیر جنگ دورون ویشتر تاثیر بنا و جنگستن موقع پیاده و سواره جولو بخت بو.

انسان سوچ سکدا اے بولی بول سکدا اے تے ریہڑ ماکسکدا اے سوچن دے ایس ودویں ول نال اوس کول اک سدا کھڑا پیندا اے تے ازاد ہتھ نیں جانا نال اوہ کئی کم کر سکدا اے تے کسے وی بور جیون دے مقابلے وچ ودیا اوزار بنا تے چنگے ول نال ورت سکدا اے بور وی اچی پدھر دیاں سوچاں جیویں اپنی پچھان عقل تے سیانف ۱۱۱۱ اوہ گلاں نیں جہڑیاں کہ

آج دے انسان دا تانچہ تے پنڈا پرانا سیانا مانس توں وشکارلے پتھ ویلے وچ ۱۹۴۴ ۱۹۴۵ ۱۹۴۶ ورے پھلاں افریقہ رچ وکھالے وچ ۱۹۴۷ ۱۹۴۸ ۱۹۴۹ تیسرے پتھر ویلے دے مڈ تے ۱۹۵۰ ۱۹۵۱ ۱۹۵۲ ورے پہلے اپنی بن دی سوچ تے ریتل اپنی بولی تے موسیقی نال انسان نے اپنا آپ دسیا افریقہ وجوں انسان ۱۹۵۳ ۱۹۵۴ ۱۹۵۵ ورے پہلے نکلیا تے ساری دنیا تے پھیل گیا تے اپنے توں پہلے دے پرانے انسانی مانساں نوں مکاداتا ۱۹۵۶ ۱۹۵۷ ۱۹۵۸ ۱۹۵۹ ۱۹۶۰ ۱۹۶۱ ۱۹۶۲ ۱۹۶۳ ۱۹۶۴ ۱۹۶۵ ۱۹۶۶ ۱۹۶۷ ۱۹۶۸ ۱۹۶۹ ۱۹۷۰ ۱۹۷۱ ۱۹۷۲ ۱۹۷۳ ۱۹۷۴ ۱۹۷۵ ۱۹۷۶ ۱۹۷۷ ۱۹۷۸ ۱۹۷۹ ۱۹۸۰ ۱۹۸۱ ۱۹۸۲ ۱۹۸۳ ۱۹۸۴ ۱۹۸۵ ۱۹۸۶ ۱۹۸۷ ۱۹۸۸ ۱۹۸۹ ۱۹۹۰ ۱۹۹۱ ۱۹۹۲ ۱۹۹۳ ۱۹۹۴ ۱۹۹۵ ۱۹۹۶ ۱۹۹۷ ۱۹۹۸ ۱۹۹۹ ۲۰۰۰ ۲۰۰۱ ۲۰۰۲ ۲۰۰۳ ۲۰۰۴ ۲۰۰۵ ۲۰۰۶ ۲۰۰۷ ۲۰۰۸ ۲۰۰۹ ۲۰۱۰ ۲۰۱۱ ۲۰۱۲ ۲۰۱۳ ۲۰۱۴ ۲۰۱۵ ۲۰۱۶ ۲۰۱۷ ۲۰۱۸ ۲۰۱۹ ۲۰۲۰ ۲۰۲۱ ۲۰۲۲ ۲۰۲۳ ۲۰۲۴ ۲۰۲۵ ۲۰۲۶ ۲۰۲۷ ۲۰۲۸ ۲۰۲۹ ۲۰۳۰ ۲۰۳۱ ۲۰۳۲ ۲۰۳۳ ۲۰۳۴ ۲۰۳۵ ۲۰۳۶ ۲۰۳۷ ۲۰۳۸ ۲۰۳۹ ۲۰۴۰ ۲۰۴۱ ۲۰۴۲ ۲۰۴۳ ۲۰۴۴ ۲۰۴۵ ۲۰۴۶ ۲۰۴۷ ۲۰۴۸ ۲۰۴۹ ۲۰۵۰ ۲۰۵۱ ۲۰۵۲ ۲۰۵۳ ۲۰۵۴ ۲۰۵۵ ۲۰۵۶ ۲۰۵۷ ۲۰۵۸ ۲۰۵۹ ۲۰۶۰ ۲۰۶۱ ۲۰۶۲ ۲۰۶۳ ۲۰۶۴ ۲۰۶۵ ۲۰۶۶ ۲۰۶۷ ۲۰۶۸ ۲۰۶۹ ۲۰۷۰ ۲۰۷۱ ۲۰۷۲ ۲۰۷۳ ۲۰۷۴ ۲۰۷۵ ۲۰۷۶ ۲۰۷۷ ۲۰۷۸ ۲۰۷۹ ۲۰۸۰ ۲۰۸۱ ۲۰۸۲ ۲۰۸۳ ۲۰۸۴ ۲۰۸۵ ۲۰۸۶ ۲۰۸۷ ۲۰۸۸ ۲۰۸۹ ۲۰۹۰ ۲۰۹۱ ۲۰۹۲ ۲۰۹۳ ۲۰۹۴ ۲۰۹۵ ۲۰۹۶ ۲۰۹۷ ۲۰۹۸ ۲۰۹۹ ۲۱۰۰ ۲۱۰۱ ۲۱۰۲ ۲۱۰۳ ۲۱۰۴ ۲۱۰۵ ۲۱۰۶ ۲۱۰۷ ۲۱۰۸ ۲۱۰۹ ۲۱۱۰ ۲۱۱۱ ۲۱۱۲ ۲۱۱۳ ۲۱۱۴ ۲۱۱۵ ۲۱۱۶ ۲۱۱۷ ۲۱۱۸ ۲۱۱۹ ۲۱۲۰ ۲۱۲۱ ۲۱۲۲ ۲۱۲۳ ۲۱۲۴ ۲۱۲۵ ۲۱۲۶ ۲۱۲۷ ۲۱۲۸ ۲۱۲۹ ۲۱۳۰ ۲۱۳۱ ۲۱۳۲ ۲۱۳۳ ۲۱۳۴ ۲۱۳۵ ۲۱۳۶ ۲۱۳۷ ۲۱۳۸ ۲۱۳۹ ۲۱۴۰ ۲۱۴۱ ۲۱۴۲ ۲۱۴۳ ۲۱۴۴ ۲۱۴۵ ۲۱۴۶ ۲۱۴۷ ۲۱۴۸ ۲۱۴۹ ۲۱۵۰ ۲۱۵۱ ۲۱۵۲ ۲۱۵۳ ۲۱۵۴ ۲۱۵۵ ۲۱۵۶ ۲۱۵۷ ۲۱۵۸ ۲۱۵۹ ۲۱۶۰ ۲۱۶۱ ۲۱۶۲ ۲۱۶۳ ۲۱۶۴ ۲۱۶۵ ۲۱۶۶ ۲۱۶۷ ۲۱۶۸ ۲۱۶۹ ۲۱۷۰ ۲۱۷۱ ۲۱۷۲ ۲۱۷۳ ۲۱۷۴ ۲۱۷۵ ۲۱۷۶ ۲۱۷۷ ۲۱۷۸ ۲۱۷۹ ۲۱۸۰ ۲۱۸۱ ۲۱۸۲ ۲۱۸۳ ۲۱۸۴ ۲۱۸۵ ۲۱۸۶ ۲۱۸۷ ۲۱۸۸ ۲۱۸۹ ۲۱۹۰ ۲۱۹۱ ۲۱۹۲ ۲۱۹۳ ۲۱۹۴ ۲۱۹۵ ۲۱۹۶ ۲۱۹۷ ۲۱۹۸ ۲۱۹۹ ۲۲۰۰ ۲۲۰۱ ۲۲۰۲ ۲۲۰۳ ۲۲۰۴ ۲۲۰۵ ۲۲۰۶ ۲۲۰۷ ۲۲۰۸ ۲۲۰۹ ۲۲۱۰ ۲۲۱۱ ۲۲۱۲ ۲۲۱۳ ۲۲۱۴ ۲۲۱۵ ۲۲۱۶ ۲۲۱۷ ۲۲۱۸ ۲۲۱۹ ۲۲۲۰ ۲۲۲۱ ۲۲۲۲ ۲۲۲۳ ۲۲۲۴ ۲۲۲۵ ۲۲۲۶ ۲۲۲۷ ۲۲۲۸ ۲۲۲۹ ۲۲۳۰ ۲۲۳۱ ۲۲۳۲ ۲۲۳۳ ۲۲۳۴ ۲۲۳۵ ۲۲۳۶ ۲۲۳۷ ۲۲۳۸ ۲۲۳۹ ۲۲۴۰ ۲۲۴۱ ۲۲۴۲ ۲۲۴۳ ۲۲۴۴ ۲۲۴۵ ۲۲۴۶ ۲۲۴۷ ۲۲۴۸ ۲۲۴۹ ۲۲۵۰ ۲۲۵۱ ۲۲۵۲ ۲۲۵۳ ۲۲۵۴ ۲۲۵۵ ۲۲۵۶ ۲۲۵۷ ۲۲۵۸ ۲۲۵۹ ۲۲۶۰ ۲۲۶۱ ۲۲۶۲ ۲۲۶۳ ۲۲۶۴ ۲۲۶۵ ۲۲۶۶ ۲۲۶۷ ۲۲۶۸ ۲۲۶۹ ۲۲۷۰ ۲۲۷۱ ۲۲۷۲ ۲۲۷۳ ۲۲۷۴ ۲۲۷۵ ۲۲۷۶ ۲۲۷۷ ۲۲۷۸ ۲۲۷۹ ۲۲۸۰ ۲۲۸۱ ۲۲۸۲ ۲۲۸۳ ۲۲۸۴ ۲۲۸۵ ۲۲۸۶ ۲۲۸۷ ۲۲۸۸ ۲۲۸۹ ۲۲۹۰ ۲۲۹۱ ۲۲۹۲ ۲۲۹۳ ۲۲۹۴ ۲۲۹۵ ۲۲۹۶ ۲۲۹۷ ۲۲۹۸ ۲۲۹۹ ۲۳۰۰ ۲۳۰۱ ۲۳۰۲ ۲۳۰۳ ۲۳۰۴ ۲۳۰۵ ۲۳۰۶ ۲۳۰۷ ۲۳۰۸ ۲۳۰۹ ۲۳۱۰ ۲۳۱۱ ۲۳۱۲ ۲۳۱۳ ۲۳۱۴ ۲۳۱۵ ۲۳۱۶ ۲۳۱۷ ۲۳۱۸ ۲۳۱۹ ۲۳۲۰ ۲۳۲۱ ۲۳۲۲ ۲۳۲۳ ۲۳۲۴ ۲۳۲۵ ۲۳۲۶ ۲۳۲۷ ۲۳۲۸ ۲۳۲۹ ۲۳۳۰ ۲۳۳۱ ۲۳۳۲ ۲۳۳۳ ۲۳۳۴ ۲۳۳۵ ۲۳۳۶ ۲۳۳۷ ۲۳۳۸ ۲۳۳۹ ۲۳۴۰ ۲۳۴۱ ۲۳۴۲ ۲۳۴۳ ۲۳۴۴ ۲۳۴۵ ۲۳۴۶ ۲۳۴۷ ۲۳۴۸ ۲۳۴۹ ۲۳۵۰ ۲۳۵۱ ۲۳۵۲ ۲۳۵۳ ۲۳۵۴ ۲۳۵۵ ۲۳۵۶ ۲۳۵۷ ۲۳۵۸ ۲۳۵۹ ۲۳۶۰ ۲۳۶۱ ۲۳۶۲ ۲۳۶۳ ۲۳۶۴ ۲۳۶۵ ۲۳۶۶ ۲۳۶۷ ۲۳۶۸ ۲۳۶۹ ۲۳۷۰ ۲۳۷۱ ۲۳۷۲ ۲۳۷۳ ۲۳۷۴ ۲۳۷۵ ۲۳۷۶ ۲۳۷۷ ۲۳۷۸ ۲۳۷۹ ۲۳۸۰ ۲۳۸

پرانہ یونان اک مڈلی ربتل سی جتھوں لوکراج   فلاسفی سائنس اولمپک کھیڈاں لکھتاں تے ڈرامہ   توں   ورے پہلے ٹرے   لیندے ایشیاء توں یہودیت تے ہندستان توں ہندو مت وڈیاں تے مڈلیاں مزنی سوچاں سن   پچھلے   وریاں وچ یورپ وچ پرئنگ پریس دے بنن بور نویاں چیزاں بنن لے اک انقلاب لے آندا   یورپی کھوجیاں نے دنیا کھنگالدتی تے ساری دنیا تے یورپ نے مل مار لیا

انسان دا قد نسل جغرافیہ کھان پین تے کم نال جزیا اے اک جوان وشکار لے ناپ دے انسان دا قد [ ] میٹر [ ] فٹ [ ] ہو سکدا اے اک انسانی مادہ دا جوکھ [ ] کلوگرام تے تر دا [ ] کلوگرام ہوندا اے [ ]

ڪراچي ۽ رڍو ۽ ڪراچي انگريزي ۽ ۱۱

پاڪستان جو سڀ کان وڏو شهر ۽ صنعتي تجارتي تعليمي مواصلاتي ۽ اقتصادي مرڪز آهي ڪراچيءَ جي رهواسيءَ کي ڪراچيائيٽ سڏيو ويندو آهي ۱۲ ڪراچي دنيا جو ٻيون شهر آهي ۱۳ ڪراچي پاڪستان جي صوبي سنڌ جو گادي جو هنڌ آهي ڪراچي شهر وڏي سمنڊ جي ساحل تي ٽڪور جي اتر اولهه ۾ قائم آهي ۱۴ پاڪستان جي سڀ کان وڏي بندرگاهه ۽ هوائي اڏو به ڪراچي ۾ قائم آهي ڪراچي کان ۱۵ ۽ ۱۶ ٽائين پاڪستان جو گاديءَ جو هنڌ به رهيو ڪراچي شهر نه رڳو سنڌ جو ڪاروباري مرڪز آهي پر خ ۱۷ هڪ اهم بندر پڻ آهي ۱۸

9

پاڪستان به چيو ويندو آهي ان گروهن جي باهمي کشيدگي جي وجه سان سنڌ ۽ سنڌ جي ڏهاڻين ۾ ڪراچي لسانن فسادن تشدد ۽ دهشت گردِي جو شڪار رهيو بگڙندڙ حالتن کي سنڀالڻ جي لاء پاڪ فوج کي به ڪراچي ۾ مداخلت ڪرڻي پئي ايڪويهين صدي ۾ تيز قومي معاشي ترقي سان گڏ وڌ ڪراچي جي حالتن ۾ تمام تبديلي آئي آهي ڪراچي جي امن عامه جي صورتحال ڪافي بهتر ٿي آهي ۽ شهر ۾ مختلف شعبن ۾ ترقي جي رفتار ۾ تمام اضافو ٿيو آهي ڪراچي درياء سنڌ جي ڏهاڻي جي اترين حد تي واقع آهي شهر هڪ قدرتي بندرگاهه جي گرد وجود پايو ڪراچي سنڌ ۽ اتر ۽ سنڌ ۽ اتر تي واقع آهي

سنڌو ٽڪور اتي ٺهي ٿي جتي سنڌو درياءُ عربي سمنڊ ۾ ڇوڙ ڪري ٿو هيءُ ٽڪور سنڌ ۾ هزار چورس ميلن يعني سنڌ ۾ هزار ٽن سو چورس ڪلوميٽرن جي ايراضيءَ تي پکڙيل آهي ۽ ان جو سمنڊ سان دنگ لڳ پڳ سنڌ ۾ ميل ڊگهو آهي

سموري ٽڪور تي ڪيتريون ننڍيون ننڍيون وسنديون آباد آهن پر ڪو به وڏو شهر آباد نه آهي ٽڪور کي ويجهي ۾ ويجهو شهر نٿو ۽ سنڌ جو وڏو ۾ وڏو شهر ڪراچي اولهه طرف آهن سنڌ جو ٻيون وڏي ۾ وڏو شهر حيدرآباد سنڌو ٽڪور کان سنڌ ۾ ميلن جي فاصلي تي اتر ۾ واقع آهي

سنڌو ٽڪور تي سراسري گرمي پد جُولاءِ جي مهيني ۾ سنڌ کان درجا فاهائيت جڏهن ته جنوريءَ ۾ سنڌ کان درجا فاهائيت رهندو آهي ڪنهن عام سال ۾ ان ٽڪور تي سنڌ کان انچ وسڪارو ٿيندو آهي

هن وقت سنڌو درياءُ مان تازو پاڻ نه ملڻ ڪري سنڌو ٽڪور ماحولياتي دٻاءُ جو شڪار آهي سنڌو ٽڪور جا نمر بيلا ۽ ان ۾ پلجندڙ سموري جنگلي جيوت توڙي آبي جيوت جيئدان جي جنگ هارائيندي نظر اچي رهيا آهن سنڌو ٽڪور جا نمر بيلا جيڪي اڳي هيڪٽرن تي پکڙيل هئا سي هاڻي رڳو هيڪٽرن تائين محدود رهجي ويا آهن ساڳيءَ ريت جهنگلي ۽ ڀلي جو نسل پڻ خطري ۾ آهي ۽ ان ڪري تازڪ مرحلي مان گذري رهيو آهي جو سندن جياپو سمنڊ جي ڪاري پاڻي ۽ سنڌو درياءُ جي مٺي پاڻيءَ جي ميلاپ تي دارومدار رکي ٿو

توهان اهڙي صفحي جو ڳنڍڻو وٺي هتي پهتا آهيو جيڪو اڃا وجود نه ٿو رکي اهڙو صفحو جوڙڻ لاءِ هيٺين باڪس ۾ ٽائپ ڪرڻ شروع ڪريو امدادي صفحو ڏسندا جي توهان هتي غلطيءَ ۾ اچي ويا آهيو ته رڳو پنهنجي جهانگوءَ جو بٽن ڪلڪ ڪندا

خبردار توهان لاڳ ان ٿيل ٺاهيو هن صفحي جي سوانح ۾ توهان جو آءِ پي پتو درج ڪيو ويندو

سنڌ جنهن جو صحيح اچار سنڌو آهي سو شروعاتي طرح انهيءَ نديءَ جو نالو آهي جيڪا الهندن ملڪن ۾ انڊس جي نالي سان سڃاتي وڃي ٿي اهو غلط اچار انهيءَ ڪري قائم رهيو جو اهو سڪندر اعظم جي ساڻين سندس ڪاهن جي تذڪرن ۾ ڪتب آندو هو ۽ اهو پوءِ عام استعمال ۾ اچي ويو مشرقي اچارن ۾ اهڙي ڦيرگهير واقع ٿيندي رهندي آهي حضرت عيسيٰ عليه السلام کان هڪ صدي پوءِ جوڙيل هڪ ڪتاب ۾ سنڌاس نالو آيل آهي جيڪو اصل ۾ ڪجهه وڌيڪ قريب آهي بعد ۾ سنڌ جو نالو انهي ملڪ تي پيو جنهن کي سنڌو نديءَ جو هيٺيون وهڪرو رچائي ٿو يعني اهو ملڪ انهن ڏاني ندين جي سنگم کان هيٺ تي آهي جن جي گڏيل نالي تي ۽ ان کان مٿي واري ملڪ کي پنجاب سڏيو ويو جنهن منجهان آهي وهيون ٿي اها ڳالهه بلڪل مناسب آهي جو سنڌ جي سر زمين درياهه شاهه جي نالي پٺيان سڏجي جو ان کي سرجيو ٿي درياهه شاهه آهي ان سموري ڏيهه کي جيڪو ڊيگهه ۾ سوين ميل ۽ ويڪر ۾ سو ميلن تائين آهي سنڌوءَ جي پاڻي ڪنو ڪنو ڪري ان تي تهه مٿان تهه رکي جوڙيو ۽ ٽانڪو ڪيو آهي جنهن پٺيءَ کي اڃ اسان جا پير لٽائين ٿا سا اها ساڳي ٻئي آهي جنهن کي موهن جي دڙي وارا ۽ سندن وڏا لتاڙيندا هئا يعني سنڌوءَ جو لوڙهي آندل لٽ جنهن کي گرميءَ پاڻيءَ ۽ ساوڪ جي تاثير سڌاري سنواري هڪ سنئين سڌي ميدان جي شڪل ۾ ماڻڙيءَ جي چيڙن تائين ائين پٽاري ڇڏيو آهي جن ته ان جو ڪو چيهه ٿي نه هجي فرق رڳو ايترو آهي ته جنهن ڌرتيءَ کان هو واقف هئا تنهن جو مٿاڇرو ڪي پنجاهه صديون اڳ اڄوڪي مٿاڇري کان ڪجهه فٽ هيٺ هو ۽ ان جو سمنڊ سان ميلاپ اڄوڪي هنڌ کان ڪافي اندر ٿي ٿيو باقي ان جي مٿاڇري جو مهانڊو ان جا هڪ يا ٻئي پاسي ان لکا لاهه اڄوڪي چٽي ۽ بلڪل واضع مهاندي کان ٿي سگهي ٿو ته ڪجهه ڦريل هجن پر اهو فرق به خالي اکين سان ڏسي نه سگهيو سنڌ جي ان ميدان جي وڌيڪ باريڪ جانچ ڪبي پر پهريائين پر وارين سر زمينن تي نظر ڦيرائي وٺون

سنڌوءَ جي ويڪريءَ ماڻڙيءَ جي کاٻي پاسي يعني اوڀر کان هندستان جو وسيع ريگستان ٿر آهي جنهن ۾ لاڳيتو ئي سوء ميل سج ٿي سج آهي ۽ جيڪو هري هري ڇڙهندو وڃي ابو ٽڪريءَ ۽ اوالي ٽڪرن تي کڻي ٿو جمڻائو جي مند واريءَ ويڪرائي ڦاڪ جي ڏکڻ کان ويندي ڪڇ جي رن تائين پنهني علائقن جي وچ وارو ٽڪرائين واضع ۽ چٽو آهي جيئن سمنڊ جو ڪپر واريءَ جا دڙا ائين اوچتو نروار ٿين ٿا جيئن ڪنهن سڌي سنوئي ميدان ۾ چپن جون قطارون پريان اُتر ۾ واريءَ جون پتون ڪڇي ۾ گهڙي اچن ٿيون ۽ سنڌوءَ جي لپٽ وارياسي علائقي ۾ ڪافي اندر تائين هلي وڃي ٿي اهڙيءَ

طرح اُنهن ٻنهي ٽڪرن جي وچ ۾ جيڪي طبعي لحاظ کان مختلف ٿول مند وارا آهن اصل ويڇو گهڻي ڀاڱي ميسارجيو وڃي ۽ ائين ڪري چئجي ته ٿلهي ليکي ڪڇي کان تر جو ويڇو هن علائقي ۾ ڪجهه وڌيڪ اوڀر ڏانهن آهي ۽ ڏاکڻي ۽ اترئين ڀاڱي ۾ وارياسي جي سنڌي جو هيءَ فرق ڏکڻ اولهه جي چوماسي جي بل نيل ۽ گهاٽيءَ وڌيءَ جي ڪري ڦرندو گهرندو رهي ٿو ۽ ساڄي يا آلهندي پاسي کان اصل سنڌ جون حدون انهن ڪڪرالين ماڻهن جي چيڙي جي سنوت ۾ نظر اينديون جيڪي بلوچستان جي اندر ڦلهجي ويندڙ ٽاڪرو علائقي تائين هليون وڃن ٿيون ۽ پر حقيقت ۾ ان مٿانهين پٽ سان هڪدم لڳولڳ زمين ٽڪرين تان وهي آيل لت منجهان ٺهيل آهي ۽ اها سنڌوءَ جي لت کان بلڪل نرالي ٿئي ٿي ۽ اهو تر جنهن کي مڪاني طرح ڪاڇو سڏيو وڃي ٿو ۽ گهڻي ڀاڱي سوڙهو آهي سو سليمان جبل ۽ بولان لڪ کان ڏکڻ طرف ويندڙ جبلن جي وچ ۾ ڊيگهه ۾ وڌندي ڪيترن هزارين چورس ميلن جو علائقو ٺاهي ٿو ۽ ان جو جيڪو ڀاڱو سنڌوءَ واري ڪڇي کي ويجهي ۾ ويجهو آهي سو جيڪي مٽيءَ جهڙيءَ مٽيءَ جو تراڪڙو بيابان آهي جتي سبزو ۽ ساوڪ نه هئڻ جي برابر آهن ۽ اهو بيابان هڪ قدرتي روڪ آهي اهڙي ئي اڏول جهڙا آهي جبل جيڪي ان طرف جون ٻيون حدون ٺاهين ٿا ۽ ان بيابان جي ڪري ئي ڪڇيءَ جو هيءَ علائقو گهڻو ڪري سياسي طرح ڏکڻ اوڀر وارين ايراضين جي بدران اُتر وارين ايراضين سان لاڳاپيل سمجهيو رهيو آهي ۽ سنڌ جي ڪڇي جي اولهه ۾ جيڪو جابلو ٽڪرو آهي سو بيهڪ ۾ اوڀر واري ريگستاني ٽڪري سان عجيب مشابهت رکي ٿو ۽ پراڻيءَ ترتيب سان ۽ يعني اتريون ڀاڱو ڪڇيءَ جي چيڙي کان ويندي منڇر تائين بظاهر ان پڳل ڪوٽ ٺاهي ٿو جڏهن ته منڇر کان ڏکڻ طرف ڌار ڌار ٽاڪرو چير نظر ايندا جن جي وچ ۾ سئين پٽ جون ايراضيون آهن ۽ سمورو تر ڏکڻ ڏانهن هلندي هوريان هوريان ويڪر ۾ وڌندو ۽ اُچارڻيءَ ۾ گهڻو وڃي ٿو ۽ اولهه پاسي ڪا ظاهري حد ٺاهيندو نظر نٿو اچي ۽ اُنهيءَ پاسي وڌندي حب ندي ۽ ڪي ننڍيون ٽڪريون اُڪري اسين لس جي ميدان ۾ پهچون ٿا جيڪو سمنڊ جي ڪپر کان ساڻيڪو ميل اُتر طرف هليو وڃي ٿو ۽ جنهن جي وڌ ۾ وڌ ويڪر انهيءَ مفاصلي جي اڌ جيتري ٿيندي ۽ اهو ميدان پورالي نديءَ ۽ ڪن ننڍين نين جي آندل لت منجهان جڙيو آهي ۽ مٿي ڄاڻيل ڪڇيءَ جي ميدان وانگر جنهن سان اهو گهڻي مشابهت رکي ٿو ڪڏهن ڪڏهن سياسي طرح سنڌ سان لاڳاپيل پر گهڻو ڪري ان کان ڌار رهيو آهي ۽ هيءُ انهن علائقن جو مختصر بيان آهي جن جون ڪڏهن ننڍيون ڪڏهن وڏيون ايراضيون اُن سر زمين سان شامل رهيو آهن جنهن کي سياسي طور ۽ سنڌ جي نالي سان ياد ڪيو وڃي ٿو ۽ ائين چئي سگهجي ٿو ته طبعي لحاظ کان سنڌ جي اوڀر وارا وارياسا پٽ راجپوتانا جو ۽ اولهه وارا ننڍا ٽڪر بلوچستان جو حصو آهن ۽ تحقيق الهندي ڪوهستان يعني ڪاڇي جا ۽ اڀرندي ريگستان يعني ٿر جا رهواسي ۽ سنڌ ڏي هلي ۽ جي ڳالهه ڪندا آهن ۽ هنن وٽ سنڌ جي معنيٰ اهائي اصل واري آهي يعني اها سر زمين جنهن کي سنڌو نديءَ ٺاهيو ۽ سدا تائيو آهي ۽ اڄ جيڪو پرڳڻو ان نالي سان اسان جي سامهون آهي تنهن جي بيهڪ ۽ ڊگريون ۽ منٽ ۽ ڊگريون ۽ منٽ اُتر ويڪرائي ڦاڪ ۽ ڊگريون ۽ منٽ ۽ ڊگريون ۽ منٽ اوڀر ڊگهائي ڦاڪ جي وچ ۾ آهي ۽ شروع شروع ۾ جيڪي انگريز سنڌ ۾ آيا هئا تن کي ان کي ۽ ننڍو مصر سڏيو هو ۽ جيتوڻيڪ هاڻ اسان کي ان تشبيهه تي مٿيان لڳي سگهي ٿي ڇو ته سنڌ تهذيب کي مصر کان عمر ۾ ايترو ننڍو سمجهيو ٿي ويو تڏهن به نيل ۽ سنڌوءَ جي هيٺانهين ماڻهن جي وچ ۾ حيرت جهڙي مشابهت آهي ۽ ٻنهي ۾ ساڳيا ئي ٿي پيو وڃو ٽڪرا ۽ ٺٽ ٽڪر ڪڇو ۽ وارياسو ساڳيءَ ترتيب ۾ ساڄي کان کاٻي ڏس ۾ اچن ٿا ۽ ٻنهي ۾ وچ واريءَ ماڻهيءَ جي زرخيزيءَ جو دارومدار برسات تي نه پر سالياني ٻوڏ تي آهي ۽ آبهوا ۽ زمين جي خيال کان ٻنهي ملڪن اندر نباتات ۽ حيوانات جي جيتري هڪجهڙائي آهي تيترو فرق ناهي ۽ ڪو سنڌ واسي موثر رستي سوئيز کان قاهري ۽ اتان نيل ڊيلٽا جو ڪجهه ڀاڱو لتاڙي لڀيا جي ريگستان اندر ويندو ته کيس منزل بمنزل ايتري مشابهت ڏس ۾ ايندي جو هو سمجهندو ته ريل تي ڪراچيءَ کان حيدرآباد رستي مارواڙ پيو وڃان ۽ البت کيس نيل ڊيلٽا کان مٿي وارو تر سنڌو ماڻهيءَ جي ڀيٽ ۾ ڪجهه سوڙهو لڳندو ۽ حقيقت به اهائي آهي ۽ حيدرآباد جي ويڪرائي ڦاڪ کان مٿي ٽن سون ميلن تائين درياهه سان گوني ڪنڊ ٺاهيندي ڪيتريون به ماپون ڪيون ته ڪٿي به سنڌو ماڻهيءَ جي ويڪر سن ميلن کان گهٽ نه ملندي ۽

اباسين سيلاب د کونر ولايت د وڀور ولسوالی په يوه روشن فکړه پښتنه کورنی کې له نن نه ۲۵ کاله مخکې دې نړۍ ته سترگې پرانيستي ۽ کله چې افغانان جگړو وځپل او دې ته يې اړ کړل څو د سر پنا لپاره له هېواده بهر لاړ شي د سيلاب پلار هم دې ته اړ شو چې گاونډي هېواد پاکستان ته کډه وکړي ۽ د ورکتوب خاپوړي يې يې هلته وکړې او له هغې وروسته يې پلار د يو ښه را تلونکي د جوړولو په خاطر په يو ښونځي کې ورته داخله واخيسته ۽ کله چې د ښونځي له لومړي پړاو ووت يعنې د منځنۍ ښونځي يې پيل شو ورسره يې په ښونځي کې د معارف پېژندې ستاينې او داسې نورې ترانې نعتونه او د نورو شاعرانو شعرونه به يې د سپيچ په سر ويلې ۽ کله نا کله به يې د سپيچ نطاي هم کوله چې د ښې کارکردگي له امله يې ښوونکوي د يو تکړه او با استعداد شاگرد په سترگو ورته کتل ۽ د ورځو په تېرېدو سره اباسين سيلاب په د ترانې په گروپ کې لا پرمختګ وکړ ۽ د ترانې سر بيم او له هغې وروسته د ټول سپيچ کنټرولونکي او جوړونکی شو ۽ له هغه وخته يې دې شعر له لوستلو سره ډېره مينه پيدا شوه د ډېرو ښاغلو شاعرانو شعرونه به يې لوستل او خوند به يې ترې اخيسته ۽ په همدې ترتيب يې ښونځی تر دولسم ټولگي پورې ورساوه او د فراغت سند يې تر لاسه کړ ۽ کله چې بېرته خپل گران هېواد افغانستان ته را ستانه شول د پخوا په څېر يې له شعر او شاعرې سره مينه وه ۽ د سندرو اورېدلو ته به يې هم ډېر وخت ورکاوه ۽ د وخت په تېرېدو سره يې په رسنيو کې کار پيل کړ ۽ د نورو کارنو ترڅنگ يې ځينې تفريحي خپرونې او ورسره يې د شعرونو په ډيکومه کولو کې هم ونډه اخيسته ۽ د شعر په ډيکومه کولو کې ډېره ښه وړتيا لري خدای ج ورته د ښې څېرې سره ښکېلې ځواني او ښکلی اواز هم

ورکړی چې د اواز او لیدلو مینه والو یې خورا زیات دي. له همدې ځایه وو چې د شعر او شاعرې ډگر ته یې را ودانگل. ډېرې شعرونه او غزلې یې ولیکلې. خو په وینا یې زړه یې پرې اوبه نه دي څښلې. څو یې د کتاب چاپلو لپاره انتخاب کړي. خو اراده لري چې په راتلونکي کې به ضرور چاپ شوي اثار ولري. یوازې دومره وخت پاتې چې خپل شعرونه د شعر په نگر کې وتلي او تل شاعرانو او استادانو ته وښايي. د هغوی د خوښې مطابق به انتخاب کوي. لوستونکو او مینه والو ته به یې وړاندې کوي. د تلویزیون په پرده ډېر ځله د شعر په ډیکلومه کولو او نورو تفریحي خپرونو په وړاندې کولو سره لیدل شوی. له اکث کارې سره یې ځانگړې مینه وه چې دې مینې او علاقې تر دې را ورساوه چې باید په راتلونکي کې په فلمونو او ډرامو کې هم کار پیل کړي او فعاله ونډه پکې واخلي. له فلمي ستورو او د هغوی له حرکتونو سره یې زړه پورې توب خورا زیات وو همېشه به یې هڅه کوله له ځانه سره داسې اګونه وکړي څو په دې مطمئن شي چې کولای شي په فلمونو او ډرامو کې هم کار وکړي. لیدونکو او ننداره کونکو ته ځان د یو تکړه اګر په بڼه رو وپېژني نه یوازې فلمونو او سریالونو سره مینه یې وه ورسره د روانو حالاتو انځورونو هم دې ته و هاشاوه چې بالاخره د فلمي حرکاتو په لوبولو سره هېوادو الو ته د وخت انځورنه روښانه کړي او د خلاصې لارې چارې یې ورته په گوته کړي. سېلاب له دې وروسته په پېښور کې د یو دوه ډرامو کې کار وکړ. دا چې د کار کولو او شوبینګ پایلې یې تر ډېره ورته مثبتې وې. د لیدونکو لخوا ورته د ستاینې صحنه څرګنده شوه. ښه به جوړت سره یې وویل چې زه به نور د فلم په جوړولو کې هېڅ ځنډ نه کوم. د ملاله او سوره په نامه یې په دوه تلویزیوني سریالونو کې کار کړی. په لیدو یې په مینه والو کې خورا زیات والي را غلې. له دې وروسته یې د ښه کار په پایله دا ورته څرګنده شوه چې اوس کولای شي په هر ډول فلم کې هره صحنه چې ورک ول کېږي په بریالیتوب سره یې تر سره کړي. نه یوازې دا چې په سمه توګه به یې ترسره کړي وي. ورسره به د مینه والو لخوا ډېر وستایل شي. اباسین سېلاب وايي تر اوسه د افغانستان د سینمائي فلمونو لپاره هېڅ کار نه دی شوې. سېلاب هیله لري څو په را تلونکي کې د خپل هېواد سینما ته هم پام وکړي څو د نور هېوادونو په شان زموږ د فلم هنر هم وده وکړي. اباسین سېلاب چې غواړي یو تکړه او مشهور فلمي ستوری شي د تلویزیوني سریالونو سره زیاته علاقه لري چې پکې ولوبېږي. په سینمائي فلمونو کې لوبېدل خو ورته د خوب ریښتیا کېدل ښکاري او هڅه کوي څو په هر قیمت چې وي په سینمائي فلم کې د یو غوره اګر په بڼه کار وکړي. په را تلونکي نژدې وخت کې به په دې وتوانېږي چې د افغانستان لپاره هم سینمائي فلمونه جوړ کړي. سېلاب په دې هڅه کې دی چې څنګه وکولای شي د افغانستان سینما ته وده ورکړي. او په را تلونکي کې په افغانستان کې د ښه سینمائي فلمونو ننداره کول پیل او ډېر مینه والو را پیدا کړي. د نومړي د خوښې فلموي ستوري په هندي فلمونو کې شاروخان او په پښتو فلمونو کې جهانگیر خان په گوته کوي. د هغوی ټول اګونه ورته په زړه پورې دي. کله یې چې نوی فلم را شي د دوی په خاطر یې ضرور گوري خوند او پند ترې اخلي. او کولای شي په ډېر کم وخت حتی په یوځل لیدو هم د دوی تقلید له ځانه سره وکړي. څو اباسین سېلاب وايي. دا یو بې لوی ارمان دی چې په فلمي نړۍ کې د ستوري په شان وځلېږي او مینه وال یې د اوس په پرتله لا زیات شي. ورسره د تمثیل په بارک کې هم ډېره خوشبیني ښیي او وايي. که وشول په را تلونکي وخت کې به د خپل تمثیل کولو ته لا ډېر وخت وکړي. سېلاب اوس په شمشاد تلویزیون کې ځینې تفریحي خپرونې په مخ وړي چې زیاته برخه یې په کې د تمثیل کول دي. او دی هم له تمثیل کولو سره ډېره مینه لري. د داسې تمثیل کولو وړتیا لري چې ډېرې تمثیل کونکي او د د تمثیل مینه وال به یې ځای و نه نیسي. په اوس وختو کې یې ډېر وخت تمثیل ته ورکړی. نه یوازې تمثیل او فلم جوړولو سره مینه او علاقه لري ورسره د گڼ شمېر شاعرانو ښکلي نظمونه غزلې او شعرونه هم ډیکلومه کوي چې په دې سره یې لا د اواز مینه والو په څو برابره زیات شوي. تل هڅه کوي داسې انتخاب وکړي چې له احساس ډک پیغام ولري تر ډېره یې خلک خوښ کړي. لومړی پرې د ده او بیا د اورېدونکو او مینه والو زړه پرې اوبه وڅښي. د شعر په ټوله مانا ترڅ او ډیزاین غور کوي. ښه په شوق یې له ځانه سره په څو څو ځله تکراروي. کله چې په دې وپوهېږي چې اوس یې اورېدونکي د زړه له تله خوښوي یو ډول اثر پرې کولای شي. مخکې له دې چې انتخاب یې کړي. له هغه شاعرانو ملګرو سره پرې مشورې کوي چې په شعر او شاعرې ډېر ښه پوهېږي. د هغوی په انتخاب او بیا یې د ویلو ترڅ په خپله رونه برابرېږي. په داسې انداز یې وايي لکه څرنگه چې د شعر له لوستلو سره ښايي. ډېر زیات شعرونه یې ډیکلومه کړي چې اختر په نامه ډیکلومه کړی شوی شعر یې ډېر زړه جزیونکی او د دې د ښې وړتیا ثابونکی دی. د دې شعر ډیکلومې په مینه والو او اورېدونکو څه بیل شان اغېز وکړ. ډېریو خلکو د یو رېښتنې صحنې لیدل انځورول او خورا مینه یې ورسره پېده کړه. دېته ورته ډېر نور شعرونه یې هم په ډېر لوړ او مناسب انداز سره ډیکلومه کړي چې د هر یو خوند یې د یو بل په پرتله زیات دی. د خلکو په زړونو کې یې ځای نیولی او د بیا ځل اورېدو لېوالتیا یې ښیي. همدا دی چې ډېری شاعران د افغانستان جنګ له اباسین نه مشر گڼي او بیا وايي چې. دی په ښه طریقه کولای شي د تېرو بډامنو وختونو انځورنه مینه والو ته په شه شان سره وړاندې کړي. دا ورته وښايي چې دغې ناخوالو افغانان څنګه کړولي ورسره دا هم ورته ښايي چې څنګه کولای شو دې جنګ جګړو ته د پای ټکی کېږدو او سوله را ولي. لکه مخکې چې مو یادونه وکړه. اباسین سېلاب هم فلمي ستوری دی ورسره یو تکړه سندرغاړی هم دی د سندرو ویلو پوره وړتیا لري څو دا چې تر اوسه یې ډېرې کمې سندرې ویلي. علت یې د وخت نشتوالی ښي. دا چې په رسنۍ کې هم کار کوي ورسره شاعر او ډیکلومه کونکی هم دی. نه شي کولای په یو وخت کې ټول کارونه سرته ورسوي که څه هم مخلوښت به یې ورته جوړ کړی وي. څو وایي چې د رسمي چارو د زیاتېدو له امله د سندرو ویلو ته لاس رسې نه شي کولای. ځوان شاعر طاهر شرر صابې یو ښکلې غزل یې په خپل خوږ اواز او د موسیقۍ په ساز او سرور سره پوښلې اورېدونکو ته وړاندې کړه. د سندرو په هنر کې همدا سندره وه چې سېلاب یې په یو ستر شهوړت ونازاوه. دا غزل چې شرر صیب په کوم انداز لیکلی او څه انځور یې پکې نغښتی. سېلاب بیا اورېدونکو ته داسې روښان کړی چې په همغه انداز چې شاعر به

غونىتىل زمزمە كرى|| چې مظلە يې داسې دە خۋانى دې رانە وخورە لونگە خۋانىمىرگە غنىم غوندى رېيې مې رىنگە بىنگە خۋانىمىرگە كلە چې خلکو دا سىندره واورېدە پە زرە كې يې د اباسىن سىلاب د دې ھىنر د پىرمختگ لپارە ھېلى زياتې شوې داسې را تونكى يې ور تە انتخاىاوه چې نومورى يە پە دېرو سىندر غارو كې د غورە سىندر غاري لقب خپل كرى|| شاعران او ھىنر مىندان يې د دې لومېرى قدم پە اخىستو داد وركوي كە دى لا د خپل دې ھىنر تە وخت وركري بې لە شكە چې ھىنر يە يې وده كوي پىرمختگ يە كوي|| او خپلواھىدافو تە پە دېر ژر ورسېرې ھىخە خوب چې يې د دې ھىنر پە ارە ليدلى وي تر دېرە يە يې تعبير تە ورنژدې شي حتى پورە يە شي|| اباسىن سىلاب ۲۵ كالە عمر لري اوس لا نوى خۋان دى وادە يې نە دى كرى خو بيا ھىم پە خپل ھىنر كې د پىرمختگ لپارە يې پلار او ورونە دادگېرنە وركوي او تشويقوي يې||

نەۋرۇز مىللىتىمىزنىڭ ئېسىل نەنەنىۋى بايرىمى تەبىئەت بايرىمى ئەمگەك بايرىمى تەنھەرىكەت بايرىمى ئەدەبىيات سەنئەت بايرىمى قاتارلىق كۆپ مەنبەلىك مەدەنىيەت بايرىمى بولۇش سۈپىتى بىلەن ئەڭ قەدىمىي ئىجتىمائىي مەدەنىيەت ھادىسىسى ھېسابلىنىدۇ|| ئۇ دۇنيادا مىلاد قۇربان ھېيت چاغان قاتارىدا سانلىقلىغان تۆت چوڭ بايرامنىڭ بىرىدۇر||

نەۋرۇز بايرىمىنىڭ ئىران ۋە تۇران دىيارلىرىدا يېڭى يىل بايرىمى سۈپىتىدە ئۆتكۈزۈلۈۋاتقىنىغا |||| يىلدىن ئاشقان بولۇپ بۇ بايرامنى ئۆتكۈزىدىغان مىللەتلەرنىڭ نوپۇسى ھازىر |||| مىليوندىن ئاشىدۇ|| نورۇز بايرىمى ئۆتكۈزىدىغان مىللەتلەردە شەكىللەنگەن نورۇز مەدەنىيىتى ئاشۇ مىللەتلەرنىڭ ماددىي مەدەنىيىلىك بىلەن مەنىۋى مەدەنىيلىكىنىڭ تەرەققىياتىغا تۈرتكە بولۇپ كەلمەكتە||

ئېلىمىزدە قەدىمىي ۋە ئەنئەنىۋى مىللىي بايراملارنىڭ بىرى بولغان نورۇز بايرىمىنى ئۆتكۈزۈش ئۇيغۇر قازاق قىرغىز ئۆزبېك تاتار تاجىك قاتارلىق قەدىمىي مىللەتلەرگە ئورتاقتۇر||

ئەجدادلىرىمىز قۇياش ئېتىقادچىلىقى دەۋرىدە || قۇياش ھارۋىدا ئۆلتۈرغان ئىلاھ|| بىزگە كۆرۈنىدىغىنى ھارۋىنىڭ چاقى|| ئىلاھ كۈندۈزى ئاسماندا مېڭىپ يەرنى يورۇتسا كېچىسى يەرنىڭ تېگى بىلەن يەرنىڭ يەنە بىر چېتىگە ئۆتىدۇ|| ئۇ يەر تېگىدىن ئۆتكۈچە جىن || ئالۋاستىلار بىلەن ئېلىشىپ جەڭ قىلىدۇ || دېگەن ئەپسانىگە ئىشەنگەن ۋە كېچىسى گۈلخان يېقىپ قۇياشنىڭ كۈتۈرۈلۈشىنى ئىلەپ گۈلخاننى دائىرە قىلىپ ئۆسسۇل ئويناپ ئىبادەت قىلغان|| كېيىن ئىبادەت ۋاقتىنى تەدرىجىي قىسقارتىپ || ئاينىڭ || كۈنى يەنى كېچە بىلەن كۈندۈز ئۆگلىشىدىغان كۈنگە توغرىلىغان|| شۇنىڭ بىلەن ئەنئەنىۋى نورۇز بايرىمى شەكىللەنگەن||

نەۋرۇز يېڭى يىل بايرىمىدۇر|| ئەجدادلىرىمىز نورۇزنى قۇتلۇق كۈن دەپ بىلىپ زور تەنتەنە بىلەن ئۆتكۈزۈشكە ئادەتلەنگەن|| نورۇزنىڭ كىرىش ۋاقتى شەمسىيە كالىندارى بويىچە يىل ئاخىرلىشىپ يېڭى يىل كىرگەن كۈنگە مىلادى كالىندارى بويىچە || ئاينىڭ || كۈنى يەنى كۈن بىلەن تۈن ئەڭلەشكەن كۈنگە توغرا كېلىدۇ|| شۇڭا ئەجدادلىرىمىز بۇ كۈننى يىل بېشى قىلىپ تاللاپ ئۇنىڭغا نورۇز يېڭى كۈن يىل يېڭىلانغان كۈن|| دەپ ئات قويغان||

نەۋرۇز ئەنئەنەت بايرىمىدۇر|| كىشىلەر باھار پەسلىگە ئۆلىشىپ ئوۋغا چىقىش مال || ۋارانلىرىنى كۆكەمگە كۆچۈرۈش تېرىقچىلىققا كىرىشىشىنى ئاۋۋال ئىش || ئوقىتىگە ئوڭۇشلۇق بەرىكەت تۇرمۇشىغا ئاسايىشلىق بەخت ئىلەپ بۇ بايرامنى تەنتەنىلىك ئۆتكۈزۈشكە ئادەتلەنگەن||

نەۋرۇز تەبىئەت ۋە گۈزەللىك بايرىمىدۇر|| بۇ تەبىئەت قىشلىق ئۇيقۇسىدىن ئويغىتىپ جانلىتىشقا باشلىغان ئەگىز سۈيى ئېقىپ تاغ || ئېدىرلار دەل || دەرەخلەر كۆكىرىشكە باشلىغان كىشىلەرگە يېڭى ھاياتلىق ئۈمىدى بەخش ئېتىلگەن مەزگىلدۇر|| شۇڭا نورۇز بايرىمى ئۆتكۈزىدىغان مىللەتلەردە تەبىئەتنى زوقلىتىش تەبىئەتنى سۆيۈش تەبىئەتنى گۈزەللەشتۈرۈش ئۈچۈن ئەتىيازلىق كۈچەت تىكىپ نورمان بىنا قىلىش ئادىتى شەكىللەنگەن||

نەۋرۇز ئەمگەك بايرىمىدۇر|| نورۇزدا ئاۋام سەپەرۋەر قىلىنىپ ئېتىز || ئېرىقلار باغلار يوللار ھويلا || ئاراملار تۈزەشتۈرۈلىدۇ ئەتىيازلىق تېرىلغۇغا تۇتۇش قىلىنىپ ئىشلەپچىقىرىش ئەمگىكى ئۇچىگە چىقىدۇ||

نەۋرۇز تەنھەرىكەت بايرىمىدۇر|| نورۇز كۈنى كەڭرى مەيدانلاردا پەلۋانلار چېلىشىشقا چۈشۈپ ئۆزلىرىنىڭ باتۇرلۇقى ۋە مەردلىكىنى سىنىسا دالىلاردا چەۋەندازلار بەيگە ئوغلاق تارتىشىشقا چۈشۈپ ئۇچقۇر ئاتلىرىنى كۆز || كۆز قىلىشىدۇ دارۋازلار مۇئەللەققە تارتىلغان دارغا چىقىپ ماھارەت كۆرسەتسە باقمىچىلار ياكى يۇرت

كاتتىلىرى قوچقار خوراز ۋە كەكلىك سوقۇشتۇرۇش ئىت تالاشتۇرۇش قاتارلىق جاندارلار ئۇيۇنلىرىنى ئۇيۇشتۇرۇپ ئاۋامنىڭ كۆڭلىنى ئاچىدۇ.

نورۇز ئەدەبىياتى سەنئەت بايرىمىدۇر. نورۇز كۈنى يەتتە ياشتىن يەتمىش ياشقىچە بولغانلارنىڭ ھەممىسى بايراملىق كىيىملىرىنى كىيىشىپ يۇرت مەھەللە بويىچە قوزغىلىپ مەنزىرىلىك جايلاردا نورۇزغا ئاتاپ تەييارلىغان ھەرخىل ئۇيۇنلارنى ئوينىيدۇ. شائىرلار نورۇزنامىلەرنى ئوقۇشۇپ مۇتالىئە قىلىشىدۇ. ئەلنەغمىچىلەر ئون ئىككى مۇقام كۈيلىرى خەلق ناخشىلىرىنى ياڭرىتىپ سەھرا دالىنى بايرام خۇشاللىقىغا چۆمدۈرىدۇ. بۇنداق چاغلاردا ئۇسسۇل ئوينىيالايدىغانلىكى ئادەم بەس بەستە ئۇسسۇلغا چۈشۈپ سورۇننىڭ كەيپىياتىنى ئەۋجىگە كۆتۈرىدۇ.

بۈگۈنكى كۈندە نورۇز نامان ئېسەنلىكىنى سالامەتلىكىنى مەمۇرىيلىق ئاساسىيلىقىنى ئىناقلىق ئۈمۈلۈكىنى تەشەببۇس قىلىدىغان ماھىر چەۋەندازلارنى ئىلھامى قايناپ تۇرىدىغان شائىر قوشاقچىلارنى تاللايدىغان باھالايدىغان ناخشا مۇزىكا ئۇسسۇل ۋە قىزىقچىلىقلار بىلەن كۆڭۈل ئاچىدىغان يېڭىلىقلارنى كۆرەك قىلىدىغان مۇقىملىقنى قوغداپ ۋە تەنپەرۋەرلىكىنى ئۇرغىتىدىغان كىشىلەرنى ئىلىم مەرىپەتكە ئۈندەپ ئىناق جەمئىيەت بەرپا قىلىشقا يېتەكلەيدىغان يىل بېشىدا خۇشاللىق بىلەن كۈچ ئىلھام توپلاپ ئىشقا پۇختا ئاتلىنىدىغان خاسىيەتلىك كۈن بولۇپ قالدى.

ئەنئەنىلەردىن قارىغاندا بۇ بايرامنىڭ ۋاقتى ئىككى ھەپتە يەنى كۈن قىلىپ بەلگىلەنگەن. ھازىر كۆپرەك رايونلاردا ئۈچ كۈن ھېسابىدا ئۆتكۈزۈلۈۋاتىدۇ.

ئەسىردىلا ياۋروپا ئالىملىرى تەرىپىدىن يىپەك يولى دەپ ئاتىلىشقا باشلىغان. ھازىر شۇنداق دەپ ئاتىلىش ئادەتكە ئايلانغان. قەدىمكى چاغدا ئاسىيا بىلەن ياۋروپا ئارىسىدىكى قۇرۇقلۇق قاتناش يولى ناھايىتى ئۇزۇن ئارىخقا ئىگە. مانا شۇ يول توغرىسىدا قەدىمكى چاغدىلا جۇڭگو ئارىخچىلىرى ۋە يۇنان روما ئالىملىرى مەلۇمات بەرگەن.

سىماچىيەن مىلادىدىن ۱۱۱۱ يىل بۇرۇن تۇغۇلغان. تارىخى خاتىرىلەر ناملىق ئەسىرىنىڭ پەرغانە ھەققىدە قىسسە ۋە سەنگۈ مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ يىلى تۇغۇلۇپ ۱۱۱۱ يىلى ئۆلگەن. خەن سۇلالىسى يىلنامىسى غەربىي رايون ھەققىدە قىسسە بابلىرىنى يازغاندا مىلادىدىن ئىككى ئەسىر بۇرۇن غەربىي رايونغا ئىككى قېتىم كېلىپ كەتكەن. مىلادىدىن ۱۱۱۱ يىل بىر قېتىم مىلادىدىن ۱۱۱۱ يىل بۇرۇن بىر قېتىم مەشھۇر سەيياھ ۋە دىپلومات جاڭ چيەننىڭ خەن سۇلالىسىنىڭ مىلادىدىن ۱۱۱۱ يىل بۇرۇنقى چاغدىن تارتىپ مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن پادىشاھى خەن ۋۇدىغا مىلادىدىن ۱۱۱۱ يىل بۇرۇنقى چاغدىن مىلادىدىن ۱۱۱۱ يىل بۇرۇنقى چاغىچە پادىشاھ بولغان. غەربىي رايوندىكى دۆلەتلەرنىڭ ئەھۋالى ھەققىدە بەرگەن مەلۇماتىدىن پايدىلانغان جۇڭگونىڭ ئەنە شۇ قەدىمكى تارىخى يىلنامىلىرىغا ئاساسلانغاندا دۇنيانىڭ شەرقىدىن غەربىگە بارىدىغان خەلقئارا قۇرۇقلۇق قاتناش يولى جەنۇبىي ۋە شىمالىي يول دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ. قەدىمكى چاغدا شەرقى ئاسىيادىكى ئەڭ چوڭ دۆلەتلەرنىڭ بىرى بولغان جۇڭگونىڭ پايتەختى چاڭئەن ھازىرقى شىئەن. دىن غەربتىكى روما ئېمپىرىيىسىگە بارىدىغان يول گەنسۇدىكى خېشى كارىدۇرى ئارقىلىق داشاتا دۇڭخۇاڭغا ئېلىپ كېلىدۇ. داشاتادىن غەربكە قاراپ ماڭغاندا يول ئىككى ئاچىغا بۆلۈنىدۇ. بۇ ئاچا يولىنىڭ بىرى داشاتانىڭ غەربىي شىمالىدىكى لولان ئارقىلىق لوپنورغا ئۆتۈپ قارا قۇرۇم تىزمىلىرىنى بويلاپ خوتەنگە بارىدۇ. خوتەندىن چىقىپ غەربىي شىمالغا قاراپ ماڭغاندا ياركىندىگە بارىدۇ. ئاندىن كېيىن پامىر تاغلىرىدىن ئېشىپ ئافغانىستاندىكى بەدەخشان ئارقىلىق ئامۇ ۋادىسىغا بارىدۇ. بۇ يەردىن غەربكە قاراپ ماڭغاندا ئىران ئىراق ئارقىلىق يۇنانىستانغا بارغىلى بولىدۇ. مانا شۇ يول جەنۇبىي يول دەپ ئاتىلىدۇ.

داشاتادىن غەربكە قاراپ ماڭغاندا ئىككى ئاچىغا بۆلۈنگەن يولىنىڭ يەنە بىرى لولاننىڭ شىمالىدىن ئۆتۈپ قۇمۇلغا ئېلىپ بارىدۇ. ئاندىن كېيىن قۇمۇلدىن تۇرپانغا ئۆتۈپ تەڭرى تاغلىرىنىڭ جەنۇبىي تىزمىسىنى بويلاپ غەربكە ماڭغاندا قارا شەھەر كۆچار ئاقسۇ ئارقىلىق قەشقەرگە بارىدۇ. قەشقەردىن چىقىپ غەربكە ماڭغاندا پامىر تاغلىرىدىن ئېشىپ پەرغانە سوغدى خارەزمى ھازىرقى سوۋېت ئىتتىپاقىدىكى ئۆزبېكىستان ئىتتىپاقداش جۇمھۇرىيىتىدە ئارقىلىق ئالانلار مەملىكىتىگە ئاسىي دېڭىزىنىڭ غەربىي شىمالىدا بارىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن جەنۇبقا قاراپ مېڭىپ ئىرانغا ئۆتۈپ غەربكە بۇرۇلۇپ ماڭغاندا مىسوپوتامىيە ئىراقىدىكى دىجل ۋە فىرات ۋادىسى ئارقىلىق يۇنانىستانغا بارىدۇ. بۇ يول شىمالىي يول دەپ ئاتىلىدۇ. مانا شۇ يۇقىرىدا ئىلغا ئېلىنغان يوللارنىڭ ئاساسى تۈگۈنلىرى ھونلار دەۋرىدىن تارتىپ مىلادىدىن بىرەنچە ئەسىر بۇرۇن ئۇيغۇرلار ۋە ئۇلارنىڭ قېرىنداشلىرى ياشايدىغان رايونلاردا تارىم ئويمانلىقى ۋە ئوتتۇرا

ئاسىيا غەربىي ئاسىيادا ئىدى ئوچۇقراق ئېيتقاندا ئاسىيانىڭ شەرقىدىكى دۆلەتلەر چاۋشيەن جۇڭگو بىلەن ياۋرۇپا ئارىسىدىكى مۇناسىۋەتلەرنى ئىشغىسادى مەدىنى سىياسىي ئالاقىلارنى باغلايدىغان خەلقئارا سودا يولىغا ھونلار تۈركلەر ئۇيغۇرلار ھۆكۈمران بولۇپ كەلگەن خەلقئارا سودا يولىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن جۇڭگو بىلەن ھونلار ئارىسىدا تۈركلەر بىلەن ئىران ئارىسىدا ئۇيغۇرلار بىلەن تەبىئەت خانلىقى ئارىسىدا ئۇرۇشلار يۈز بەرگەن

چۈنكى ئاسىيا بىلەن ياۋرۇپا ئارىسىدىكى قاتناش يولىغا قايسى دۆلەت ھۆكۈمران بولسا شۇ دۆلەت خەلقئارا سودىدىن نۇرغۇن پايدىنى قولغا كىرگۈزگەندىن تاشقىرى سىياسى جەھەتتىمۇ ئۆزىنىڭ تەسىرىنى ئاسىيا بىلەن ياۋرۇپاغا ئۆتكۈزۈشتە شۇ خەلقئارا يول ئارقىلىق ئۆز مەقسىتىگە يېتەتتى بۇ ئان يازغۇچىلىرى ئاسىيا بىلەن ياۋرۇپا ئارىسىدىكى خەلقئارا قۇرۇقلۇق يول توغرىسىدا مەلۇمات بېرىشكە ئەھمىيەت بەرگەن شۇ خەلقئارا يول ئارقىلىق ئەڭ قەدىمكى چاغدىن باشلاپ خوتەننىڭ يىپەك ماللىرى مىلادىدىن ئەسىر بۇرۇن ئىچكى ئۆلكىلەردىن چىقىدىغان يىپەك ماللار مىلادىدىن بىر ئەسىر بۇرۇن يۇنانىستانغا رومالغا ئېلىپ بېرىلاتتى رومالىقلار بارغانسېرى يىپەك ماللارنى ئومۇميۈزلۈك ئىشلىتىدىغان بولدى شۇ سەۋەبىدىن مىلادىنىڭ بىرىنچى ئەسىرىدە ياشىغان يۇنانلىق چوڭ سودىگەر مائىسىنىڭ ئوتتۇرا ئاسىيا يوللىرىدىن ياللاپ ئالغان سودا گۇماشىلىرى خەلقئارا سودا يولىنى تەكشۈرۈپ چىققان

يۇنان يازغۇچىسى مارتىيۇس مىلادىنىڭ بىرىنچى ئەسىرىدە ياشىغان يازغان ئەسىرىدە مائىس ئىگىلىگەن ماتېرىيالدىن پايدىلىنىپ ئاسىيا بىلەن ياۋرۇپا ئارىسىدىكى خەلقئارا سودا يولىنى تونۇشتۇرغان يۇناننىڭ مەشھۇر جۇغراپىيە ئالىمى كىلاۋدى پىتولى مىلادىنىڭ ئەسىرىدە ياشىغان مارتىيۇس بەرگەن مەلۇماتقا ئاساسلىنىپ ئاسىيا بىلەن ياۋرۇپا ئارىسىدىكى خەلقئارا سودا يولىنى تۆۋەندىكىچە كۆرسەتكەنىدى پىتولىنىڭ كۆرسىتىشىچە بۇ يول ئوتتۇرا دېڭىزنىڭ شەرقىي قىرغىقىدىن باشلىنىپ سۈرىيە ئىراق مىسوپوتامىيە ۋادىسى ئىران ئافغانىستانغا ئېلىپ بارىدۇ ئۇنىڭدىن كېيىن شىمالغا بۇرۇلۇپ تاش مۇنار بۇ تاش مۇنار تاغلاردىن ئالاي ۋادىسىغا چىقىش جايىدا بولسا كېرەك دىن ئۆتۈپ سىرىسلەر ئىل يۇنانچە سۆز بولۇپ يىپەك ئېلى دېگەن بولىدۇ گە ئارىم ئويمانلىقى ئېلىپ بارىدۇ يۇنان ئالىمى پىتولىنىڭ مەلۇماتى جۇڭگو ئارىخچىلىرىنىڭ جەنۇبىي يول دەپ ئاتىغان يولىغا توغرا كېلىدۇ يۇقىرىدىكى مەلۇماتلار ھونلار دەۋرىدە مىلادىدىن بىل بۇرۇنقى چاغدىن تارتىپ مىلادىنىڭ بىل يىلىغىچە داۋام قىلغان جۇڭگو ۋە يۇنان يازغۇچىلىرىنىڭ بەرگەن مەلۇماتى

تۈرك خانلىقى دەۋرىدە مىلادىنىڭ بىل يىلىدىن بىل يىلىغىچە شەرقىي غەربكە بارىدىغان خەلقئارا سودا يول توغرىسىدا جۇڭگونىڭ سۈي سۇلالىسى بىلىنامىسى پىچو ھەققىدە قىسسە دىمۇ مەلۇمات بېرىلگەن شۇ بىلىنامىغا كۆرە دۇنيانىڭ شەرقىدىن غەربكە بارىدىغان يول ئۈچ تارماقتىن ئىبارەت بۇ ھەقتە بىلىنامىدا مۇنداق مەلۇمات بېرىلگەن

سۈي سۇلالىسى مىلادىنىڭ بىل يىلىدىن بىل يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن نىڭ پادىشاھى ياندىنىڭ ۋاقتىدا مىلادىنىڭ بىل يىلىدىن بىل يىلىغىچە غەربىي رايوندىكى دۆلەتلەرنىڭ سودا ئەلچىلىرىنىڭ كۆپچىلىكى ھازىرقى گەنسۇدىكى چاڭئىغا كېلىپ جۇڭگو بىلەن سودا ئىشلىرىنى يۈرگۈزگەن مانا شۇ مۇھىم ئەھۋالنى ھېساپقا ئالغان ياڭدى پىچو ئاتلىق كىشىنى جۇڭگو تەرەپنىڭ سودا ئىشلىرىغا مەسئۇل قىلىپ تەيىن قىلغان پىچو چاڭئىغا كەلگەن چەت ئەل سودىگەرلىرى بىلەن بولىدىغان مۇئامىلىدىن پايدىلىنىپ غەربىي رايوندىكى تارمىقىدىن ئالغاندا ئوتتۇرا ئاسىيانى كەڭ مەنىدىن ئالغاندا شەرقىي تۈركىستاندىن تارتىپ ياۋروپاغا چە بولغان جايلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ دۆلەتلەردە ياشايدىغان خەلقلەرنىڭ ئۆرپ ئادەتلىرى ئۇلارنىڭ دۆلىتىدىكى يوللار تاغلار دەريالار خەتەرلىك ئۆتكەللەر يول ئۆتكەللىرى توغرىسىدا مەمۇمات توپلىغان پىچو تونۇلغان ماتېرىياللىرىغا ئاساسلىنىپ غەربىي رايوندىكى دۆلەتلەرنىڭ خەرىتىسى ناملىق ئۈچ جىلىدلىق ئەسەر يازغان مانا شۇ ئەسەردە مۇنداق دىيىلگەن داشاداندىن غەربكە قاراپ مېڭىپ كاسپى دېڭىزىنىڭ بويىغا كىرىشىدە ئۈچ يول بار بۇ يوللارنىڭ بىرى شامال يول دەپ ئاتىلىدۇ بۇ يول قۇمۇل بارىكۆل تۇرالار ئۇيغۇرلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ ئا ياشايدىغان جايلار قۇمۇلنىڭ غەربىدىن تارتىپ ئېلى ۋادىسىغىچە بولغان جايلار كۆزدە تۇتۇلىدۇ ئا ئارقىلىق تۈرك خانلىقىنىڭ ئوردىسىغا غەربىي تۈرك خانلىقىنىڭ تالاس دەرياسى بويىدىكى ئوردىسى كۆزدە تۇتۇلىدۇ ئا ئېلىپ بارىدۇ ئۇنىڭدىن كېيىن غەربكە قاراپ ماڭغاندا چۇ دەرياسىدىن ئۆتۈپ شەرقىي روما ئېمپىرىيىسىگە كاسپى دېڭىزىنىڭ بويىغا بارىدۇ يوللارنىڭ يەنە بىرى ئوتتۇرا يول دەپ ئاتىلىدۇ بۇ يول ئۆزپان قاراشەھەر كۇچار قەشقەر ئارقىلىق ئۆتىدۇ قەشقەردىن چىقىپ غەربكە قاراپ ماڭغاندا پامىر تاغلىرىدىن ئېشىپ پەرغانە تاشكەنت سەمەرقەنت كىيىبۇد بۇخارا مەرۋىدىن ئۆتۈپ ئىران ئارقىلىق كاسپى دېڭىزىنىڭ بويىغا

بارىدۇ. يوللارنىڭ يەنە بىرى جەنۇبىي يول دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ يول پىچان خوتەن قاغالىق تاشقورغاندىن ئۆتۈپ پامىر تاغلىرىدىن ئېشىپ ۋاخان ئافغانىستاندا، توخارىستان ئافغانىستان، ئىمپېرات ئازىرقى پاكىستان شىمالى ھىندىستان، بامىيان ئافغانىستان، كىچىد سەمەرقەندنىڭ غەربىي شىمالىدا، ئارقىلىق شىمالىي ھىندىستانغا ئېلىپ بارىدۇ. بۇ يەردىن غەربكە قاراپ يۈرگەندە كاسپى دېڭىزىنىڭ بويىغا بارغىلى بولىدۇ. بۇ ئۈچ يول بويىدىكى دۆلەتلەرنىڭ ھەربىرىنىڭ ئۆزلىرى ماڭىدىغان يوللىرى بولۇپ شىمالدىن جەنۇبقا قاتنايدۇ. قۇمۇل تۇرپان پىچان غەربىي رايونغا بارىدىغان يوللارنىڭ دەرۋازىسى بولۇپ داشاتتا بولسا ناھايىتى مۇھىم ئۆتكەل. پىچىي تەسۋىرلىگەن يوللار تۈرك خانلىقى دەۋرىدىكى خەلقئارا سودا يوللىرى بولۇپ بۇ يوللار غەربىدە شەرقىي روم ئىمپېرىيىسىنىڭ پايتەختى كونستانتىنوپول، ئازىرقى ئىستانبۇل دىن تارىپ شەرقكە كۆرىنكىچە، ئازىرقى چاۋشيەنكىچە بارىدىغان يول ئىدى. پىچىيىنىڭ غەربىي رېيوندې يېڭى دۆلەتلەرنىڭ خەرىتىسى، ناملىق ئەسىرىدە خاتىرىلەنگەن شىمالىي ئوتتۇرا جەنۇبىي يول دەپ ئاتالغان ئۈچ يولنىڭ ئاساسىي لىنىيىسى ۋە توغۇنلىرى بولغان رايونلار كاسپى دېڭىزىنىڭ شەرقىي ۋە شىمالىي قىرغاقلىرىدىكى جايلار ئوتتۇرا ئاسىيا ئافغانىستان تارىم ئويمانلىقى جۇڭغار ئويمانلىقى، تۈرك خانلىقىنىڭ تېررىتورىيىسى ئىچىدە بولۇپ شۇ چاغدىلا تۈركلەر خەلقئارا سودا يولىنىڭ خوجايىنى ئىدى.

شہرق مہل کی سی تو غریبی سی دا تہری

يېقىنقى يىللاردىن بېرى بەزى ئالىملار ۋەتەن ئالىملىرىمۇ بۇنىڭ ئىچىدە ۋەتەننىڭ يېپەك توقۇمىسىچىلىقى ھەققىدە مۇلاھىزە يۈرگۈزگەندە تارىخى ئەمەلىيەتكە زادى ئۇيغۇن كەلمەيدىغان ئاتالمىش ۋەتەننىڭ مەلىكىسى دەيدىغان رىۋايەتنى كۈتۈرۈپ چىقىپ خوتەنگە يەل قۇرۇتىشنىڭ ئۇرغىنى شەرق مەلىكىسى جۇڭگو مەلىكىسىنىڭ ئېلىپ كەلگەنلىكى ئۇنىڭدىن بۇرۇن خوتەندە يەللىنىشنىڭ يوق ئىكەنلىكىنى سۆزلەيدىغان بولۇپ قالدى بۇ رىۋايەتلەرنى راستقا ئايلاندۇرۇشقا ئۇرۇنىۋاتقانلار رەت قىلغىلى بولمايدىغان تارىخى پاكىتلاردىن كۆز يۇمۇپ خوتەنگە يەل قۇرۇتىشنىڭ ئۇرغىنى مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ يىللىرى خوتەن خاقانى ۋىجايا جاۋا بۇ ۋۇدادىغا ئېتىقاد قىلىدىغان خوتەن ئۇيغۇرلىرىنىڭ بوددىست ھىندىچە ئىسمى بولسا كېرەك غا ياتلىق بولغان جۇڭگو مەلىكىسى ئېلىپ كەلگەن شۇنىڭدىن كېيىن خوتەندە يېپەك توقۇمىسىچىلىقى پەيدا بولغان دىيىشىدۇ

تۇلارنىڭ بىردىنبىر ئاساسلىقىدىغان دەسمايىسى جۇڭگو تارىخىدا تۈكەن مەشھۇر بۇددىست شۈەنجاڭ مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلى تۇغلۇچ ۱۱۱۱-يىلى تۈكەن نىڭ تۇلۇغ تاڭ دەۋرىدىكى غەربكە ساياھەت خاھرىسى ناملىق ئەسىرىدىكى شەرق مەلىكىسى توغرىسىدىكى رىۋايەت

شۇەنجاڭ ھىندو بۇددىزىمىنى نۇڭگىشىش ۋە تەتقىق قىلىش ئۈچۈن ھىندىستانغا بېرىپ ۱۱ يىل
 مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ يىلىدىن ۱۱۱۳ يىلىغىچە تۇرغان. ئۇ لويانغا قايتىپ كەلگەندىن كېيىن ئوتتۇرا
 ئاسىيا ھىندىستاندا كۆرگەن نەرسىلەرنى ئاڭلىغانلىرىغا ئاساسلىنىپ ئۇلۇغ تاڭ دەۋرىدىكى غەربكە ساياھەت
 خاتىرىسى دېگەن ئەسەرنى بىرچەنچى دېگەن كىشىنىڭ ياردىمى بىلەن تۈزۈپ چىققان.

ئۇلۇغ تاڭ دەۋرىدىكى غەربكە ساياھەت خاتىرىسى ناملىق ئەسەرگە شۈەنجاڭنىڭ ئېيىپ بېرىشى بويىچە مەلىكىسى ئىبەت رىۋايەتلىرى ناماسىدا خوتەن خانى ۋىجاييا جاۋاغا ياتلىق بولغان شەرق مەلىكىسى جۇڭگو مەلىكىسى خوتەنگە كېلىدىغان چاغدا باش كىيىمىنىڭ ئىچىگە يىلە قۇرۇنىنىڭ ئۇرۇقىنى يوشۇرۇپ چېگرادىن ئۆتكەنمىش چېگرادىكىلەر مەلىكىنىڭ باش كىيىمىنى تەكشۈرۈشكە جۈرئەت قىلالىمىغان مەلىكە خوتەنگە كەلگەندىن كېيىن بىلىنى ئۆستۈرگەن بۇنى كۆرگەن ۋەزىرلەر خوتەن خانىغا بۇ قۇرۇتلارنى كۆيدۈرۈۋېتىلى بولمىسا ئۇ ئەجدىرغاغا ئايلىنىشى مۇمكىن دەيدۇ ئەمما مەلىكە يىلە قۇرۇنىنى يوشۇرۇن ھالدا بېقىپ ئۆستۈرۈپ ئۇنىڭدىن چىققان يەپەكتىن شاينى دۇردۇن توقۇپ كىيىم كېچەك تىكىپ كىيىپتۇ بۇنى كۆرگەن خوتەن خانى يىلە قۇرۇتنى ئۆستۈرۈشكە يول قويۇپتۇ

بۇ رىۋايەتنىڭ تارىخى ئەمەلىيەتكە زادى ئۇيغۇن كەلمەيدىغانلىقىنى ئىسپاتلاش ئۈچۈن مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلى خوتەن خاتىغا ياتلىق قىلىنغان بولغان شەرق مەلىكىسى جۇڭگو مەلىكىسى بىلە قۇرۇشى خوتەنگە ئېلىپ كېلىشتىن ئاز دېگەندە ۱۱۱۱-يىلى بۇرۇن مىلادىدىن ئەسىر بۇرۇن خوتەندە يىپەك توقۇمىچىلىقىنىڭ تەرەققىي قىلغانلىقىنى باۋرۇپادىكى رومالىقلارنىڭ خوتەندە توقۇلغان يىپەك ماللارنى ئەۋلاد ئۇنىڭدىن كىيىم كېچەك كىيىمگە ئلىكىنى شۇ چاغلاردا تېخى جۇڭگودىن چىقىدىغان يىپەك ماللارنى بىلمەيدىغانلىقىنى ئىسپاتلايدىغان باكىتلارنى كەلتۈرۈش ئارقىلىق خوتەنگە يىلە قۇرۇشىنىڭ ئۇرۇقىنى شەرق

مەلىكىسى ئېلىپ كەلگەن ۋە دېگەن رىۋايەتنى رەت قىلىش لازىم ۋە

ئائىلىمى ۋە شەرق مەلىكىسى توغرىسىدىكى يالغان رىۋايەتنى رەت قىلىش ئۈچۈن قەدىمكى چاغلاردا رومالىقلارنىڭ جۇڭگونىڭ يىپەك ماللىرىنى تېخى بىلمىگەن ۋە ئۇنى كۆرمىگەن چاغدا ئەڭ دەسلەپ قايسى خەلقلەر توقىغان يىپەك ماللارنى بىلىدىغانلىقى ۋە ئۇ ماللاردىن كىيىم كېچەك كىيىملىكى توغرىسىدا مەلۇمات بېرىش ناھايىتى مۇھىم مەسىلە ۋە

قەدىمكى چاغدىكى يۇنان ۋە روما ئالىملىرىدىن كىيىناس مىلادىدىن ۋە ۋىل بۇرۇن ئۆتكەن ۋە سىترا بون مىلادىدىن ۋە ۋىل بۇرۇن تۇغۇلۇپ مىلادىنىڭ ۋە ۋىل ئالەمدىن ئۆتكەن ۋە خۇبلىخوس ۋىيىگىلى مارۇ مىلادىنىڭ ۋە ۋىللىرى ئۆتكەن ۋە روما تارىخچىسى فىلوروس مىلادىنىڭ ۋە ۋىللىرى ئۆتكەن ۋە فىلىپپى مىلادىنىڭ ۋە ۋىل تۇغۇلۇپ ۋە ۋىل ئالەمدىن ئۆتكەن ۋە كىلاۋدى پىتولى مىلادىنىڭ ۋە ئەسىرلىرىدە ئۆتكەن ۋە قاتارلىقلار ئۆزلىرىنىڭ يازغان ئەسەرلىرىدە تارىم ئويمانلىقىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ يۇرتىنى خوتەننى ئاساس قىلغان يۇنان تىلىدا ۋە سىرىسلار دۆلىتى ۋە يىپەك دۆلىتى ۋە دەپ يېزىشقان ۋە

ياۋرۇپالىقلاردىن تۇنجى قېتىم يىپەك دۆلىتى ۋە سىرىسلار دۆلىتى توغرىسىدا مەلۇمات بەرگەن ۋە يۇنان ئالىمى كىيىناس بولۇپ ئۇ مىلادىدىن ۋە ۋىل بۇرۇن ۋە سىرىسلار دۆلىتى دېگەن نامنى ئىلغا ئالغان ۋە

يۇنان ئالىملىرىدىن سىترابون ساياھەت خاتىرىسى ناملىق ئەسىرىنى يازغاندا مىلادىدىن بىر ئەسىر بۇرۇن ۋە ئۇلۇغ ئىسىلاچى ئالىكاندىر ماكىدونىكى ۋە ئىسكەندەر زۇلقەرنەينىنىڭ مىلادىدىن ۋە ۋىل بۇرۇن ئالەمدىن ئۆتكەن مەشھۇر سەركەردىسى ئۇنىسكىر بىخوسنىڭ خاتىرىسىدىن پايدىلانغان ۋە ھىندىستانغا كەلگەن ئۇنىسكىر بىخوس ئۆزى يازغان خاتىرىدە ئۇيغۇرلارنىڭ ئانا يۇرتى بولغان تارىم ئويمانلىقىنى ۋە سىرىسلار دۆلىتىنى ۋە يىپەك دۆلىتىنى دەپ يازغان ۋە سىرىسلار دۆلىتىنى ۋە يىپەك دۆلىتىنى ۋە روما يازغۇچىلىرى ئىچىدىن مىلا پىلىپپى مارىسىللىخوس پىتولى قاتارلىقلارنىڭ بەرگەن مەلۇماتى بىرقەدەر تەپسىلىي ۋە ئىپتىراق ۋە

روما يازغۇچىسى مىلا مىلادىنىڭ ۋە ۋىللىرى ئۆتكەن ۋە ئاسىيانىڭ شەرقىدە ھىندىلار سىرىسلىقلار سىنىسىلىكلەر ۋە ياشايدۇ ۋە ھىندىلار بولسا جەنۇبتا سىنىسىلىكلەر بولسا ئەڭ شىمالدا سىرىسلار بولسا مانا شۇ ئىككىسىنىڭ سىنىسىلىكلەر بىلەن ھىندىلار ئا ۋە ئوتتۇرا قىسمىدا ياشايدۇ ۋە سىرىسلىقلار دۇنيادا تەڭدىشى تېپىلمايدىغان سەمىمى سادىق ئادەملەر ئۇلار سودا ئىشلىرىغا ئۇستا بولۇپ سودا قىلغاندا يۈزمۇيۈز تۇرۇپ سۆزلەشمەيدۇ ۋە ماللىرىنى قۇملۇققا قويۇپ ۋە قويۇپ كەيتىش قىلىپ تۇرىدۇ ۋە ۋە دەپ يازىدۇ ۋە مىلانىنىڭ سىرىسلىقلار توغرىسىدا بەرگەن مەلۇماتى ۋە ئەمەلىيەتكە دەلمۇدەل ئۇيغۇن كېلىدۇ ۋە بۇنىڭدا دىققەت قىلىشقا ئەرزىيدىغان ئۈچ مۇھىم نۇقتا بار ۋە ۋە مىلا ئېيتقاندا ۋە ھىندىستان سىرىسلىقلار ئۇيغۇرلار ئا ۋە ۋە بۇنى تارىم ئويمانلىقىنىڭ جەنۇبىغا جايلاشقان ۋە ۋە مىلا ۋە سىرىسلىقلار سودا قىلغاندا يۈزمۇيۈز تۇرۇپ سۆزلەشمەيدۇ ۋە مالنى قۇملۇققا قويۇپ ۋە قويۇپ كەيتىش قىلىپ تۇرىدۇ ۋە دەيدۇ ۋە بۇنداق ئەھۋال قەدىمكى چاغلاردا تۈركى خەلقىنىڭ ئادەتكە ئايلىنىپ كەتكەن ۋە ئىلىسىز سۇدا ۋە كۆرسىتىدۇ ۋە مىلا ۋە سىرىسلىقلار مالنى قۇملۇققا قويىدۇ ۋە دەيدۇ ۋە مىلا ئېيتقان قۇملۇق تارىم ئورمانلىقىدىكى قۇملۇق ۋە چۆلنى كۆرسىتىدۇ ۋە جۇڭگونىڭ ئاساسى تېرىخورىيىسى بولغان ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتە قۇملۇق چۆل يوق ۋە بۇنى جۇغراپىيىدىن ئاددى ساۋادى بار ئادەملەرنىڭ ھەممىسى بىلىدۇ ۋە

تەبىئەتشۇناس رىم يازغۇچىسى پىلىپپى تەبىئەت تارىخى ناملىق ئەسىرىدە ۋە سىرىس دۆلىتى ۋە يىپەك دۆلىتى توغرىسىدا مەزمۇنى مىلا بەرگەن مەلۇماتقا ئوخشايدىغان مەلۇمات بېرىدۇ ۋە پىلىپپى مۇنداق دەپ يازىدۇ ۋە سىرىسلىقلارنىڭ ئورمانلىرىدىن يىپەك چىقىدۇ ۋە دۇنياغا مەشھۇر ۋە ئۇلار كىمخاپ ئاۋاق دۇردۇن توقۇپ روماغا ئېلىپ بېرىپ ساتىدۇ ۋە سىرىسلىقلار مۇلاھىم تارىخچاق كېلىدۇ ۋە پىلىپپى يەنە مۇنداق دەپ يازىدۇ ۋە سىرىسلىقلار بوي تۇرقى جەھەتتە ئادەتتىكى ئادەملەردىن ئېگىز چاچلىرى قىزىل كۆزلىرى كۆك ئاۋازلىرى جاراڭلىق كېلىدۇ ۋە چەتتىن بارغانلار ئۇلارنىڭ تىلىنى بىلمەيدۇ ۋە شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار بىلەن سۆھبەتلىشەلمەيدۇ ۋە چەتتىن بارغانلار ماللىرىنى مەلۇم دەريانىڭ شەرقى قىرغىقىغا ئېلىپ بېرىپ سىرىسلىقلارنىڭ ماللىرىنىڭ يېتىغا قويىدۇ ۋە ئەسلىدە بېكىتىلگەن باھا بويىچە مال ئالماشتۇرۇلىدۇ ۋە ۋە پىلىپپىنىڭ مەلۇماتىدىن قارىغاندا سىرىسلىقلارنىڭ يىپەك ماللىرى روماغا ئېلىپ بېرىلىپ سېتىلىدىكەن ۋە ئۇنىڭ ئۈستىگە پىلىپپىنىڭ سىرىسلىقلارنىڭ ئېرقى خۇسۇسىيەتلىرى توغرىسىدا بەرگەن مەلۇماتى ناھايىتى يۇقىرى قىممەتكە ئىگە ۋە بۇ ئۇيغۇرلارنىڭ ئاق تەنلىك ئېرققا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلايدۇ ۋە جۇڭگونىڭ قەدىمكى تارىخچىلىرىمۇ ئېرقى جەھەتتىن ئۇيغۇرلارغا

بەكمۇ يېقىن بولغان ئويسۇنلارنى كۆك كۆز قىزىل چاچ ۋە دەپ يازغان بولسا قىرغىزلارنى چىرايى ئاق سۈزۈك قىزىل چاچ كۆزلىرى كۆك ۋە دەپ يازغان پىلىمىنى رىم ئات سۆڭەكلىرىنىڭ ئەشى ئىشەت كەيپ ساپاغا بېرىلمىپ تۇرمۇشتا چىرىكلىشىپ بايلىقلارنى ھەددىدىن ئارتۇق بۇزۇپ چېچىپ ئەخلاقى جەھەتتە بەكمۇ بۇزۇلۇپ كەتكەنلىكى ئۇلارنىڭ كىيىدىغان كىيىملىرىنىڭ سىرىسلەر دۆلىتىدىن كېلىدىغان كىمخاپ تاۋار دۇردۇنلاردىن تىكىلىدىغانلىقى سىرىسلار دۆلىتىدىن سېتىپ ئالىدىغان يىپەك ماللار ئۈچۈن رىم ئىللىلىرىنىڭ ئالتۇن پۇللىرىنىڭ ئا سىرىسلىقلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ كېتىدىغانلىقى توغرىسىدا ھەسرەتلىنىپ مۇنداق دەپ يازغان ئىدى دۆلىتىمىنىڭ ئىللىلىرىدىن ھىندىستان سىرىسلار دۆلىتى ۋە ئەرەپ يېرىم ئارىلى قاتارلىق ئۈچ دۆلەتكە ھەر يىلى ئاز دېگەندە يۈز مىليون سىتىر كىيىم رىم ئىللىسى ئېقىپ كېتىدۇ مانا مۇشۇ پۇللار دۆلىتىمىدىكى ئەرلەر بىلەن ئاياللار ئاق سۆڭەكلەرنى دىمەكچىنىڭ بۇزۇپ چېچىپ خەجلىشى ئۈچۈن كېتىدۇ ۋە پىلىمىنىڭ ئەيىتتە تارىخى دىكى مەلۇماتقا ئاساسلانغاندا روما ئاق سۆڭەكلىرى ئۆزلىرىنىڭ ئەشى ئىشەت كەيپ ساپالىق تۇرمۇشىنىڭ ئېھتىياجىغا لازىم بولىدىغان يىپەك ماللارنى سىرىسلىقلاردىن ئالغان بولسا دورا دەرەمەك ئۈنچە ياقۇتلارنى ھىندىستاندىن مەرۋايىتلارنى ئەرەبىستاندىن ئالغان

يۇقىرىدا ئېيتىلغاندەك ھەر يىلى روما پۇلىدىن يۈز مىليون سىتىرى كىيىم رىم ئىللىسى روما ئاق سۆڭەكلىرىنىڭ ئېھتىياجى ئۈچۈن سىرىسلىقلاردىن سېتىپ ئالىدىغان يىپەك ماللار ھىندىستاندىن ۋە ئەرەبىستاندىن ئالىدىغان دورا دەرەمەك ئۈنچە ياقۇت مەرۋايىتلار ئۈچۈن سەرپ بولغان يونان ئالىمى كىلاۋدى پىتۇلىيىمى جۇغراپىيە ناملىق ئەسىرىدە سىرىسلار دۆلىتى بىپەك دۆلىتىنىڭ ئەبىي شارائىتى قانداق خەلقلەر ياشايدىغانلىقى توغرىسىدا مۇنداق دەپ يازىدۇ سىرىسلار دۆلىتىنىڭ غەربىي چېگرىسى سىسىيە بولۇپ ئۇنىمماۋىس ئېغىزىنىڭ سىرتىدا شىمالى چېگراسى نامسىز يەر ۋە شەرقى چېگراسىمۇ نامسىز يەر ۋە جەنۇبىي بولسا ھىندىستاندىكى گانگ دەرياسىنىڭ شەرقىي قىرغىقى بىلەن چېگرالىنىدۇ پىتۇلىيىمى سىرىسلار دۆلىتىنىڭ ئەتراپىنى ئوراپ تۇرىدىغان تاغلار توغرىسىدا مۇنداق دەپ يازىدۇ سىرىسلار دۆلىتىنىڭ تۆت تەرىپىنى تاغلار ئوراپ تۇرىدۇ ئۇنىڭ تېرىتورىيىسى ئىچىدە ئىككى چوڭ دەريا ئاقىدۇ ئۇ دەريالارنىڭ بىرىنچىسى ئۇيغۇرداس دەرياسى بولۇپ ئۇ ئاۋشاتىستان ۋە ئاسمىران ئېغىزىدىن ئىبارەت ئىككى مەنبەدىن باشلىنىدۇ دەريالارنىڭ ئىككىنچىسى باۋىس دەرياسى بولۇپ ئۇكاسىيان ۋە ئوتتۇرۇ كورخۇس ئېغىزىدىن ئىبارەت ئىككى مەنبەدىن باشلىنىدۇ يۇقىرىدا تىلغا ئېلىنغان ئىككى دەريانىڭ ئالدىنقىسى ئاقسۇ ياكى قەشقەر دەرياسى كېيىنكىسى ياركەنت زەرەپشان ياكى قارىقاش دەرياسىدىن باشقا دەريا ئەمەس

پىتۇلىيىمى ئۇيغۇرداس دەرياسىنىڭ بويىدا ئۇيغۇرداس دۆلىتى بار دېگەن پىتۇلىيىمىنىڭ ئۇيغۇرداس دېگەن دەل ئۇيغۇرلارنىڭ يۇنان تەلەپپۇزىدا ئېيتىلىشى خالاس يۇنان ئالىمى مارىسىللىخوس مىلادىنىڭ ۋە يىلى ياشىغان تارىخنامە ئاتلىق كىتابىدا شەرقتە سىرىسلەر ئېلى بار ئۇنىڭ ئەتراپىنى ئېگىز تاغلار ئوراپ تۇرىدۇ بۇ تاغلار بىر تۇتاش سوزۇلۇپ تەبىئىي توسۇقنى شەكىللەندۈرىدۇ سىرىسلىقلار شۇنىڭ ئىچىدە ياشايدۇ ئۇلارنىڭ يېرى تەكشى كەڭئاشا ۋە باي غەربتە سېسىيە بىلەن چېگرالىنىدۇ شەرقىي بىلەن شىمالدىن ئىبارەت ئىككى تەرىپى چۆللۈك تاغلىرىنىڭ ئۈستى تەڭرى تاغلىرى بىلەن پامىر تاغلىرى كۆزدە تۇتۇلسا كېرەك يىل بويى قار بىلەن قاپلىنىپ تۇرىدۇ جەنۇبىي چېگراسى ھىندى ۋە گانگ دەرياسىغىچە بارىدۇ تاغلىرىنىڭ ھەممىسى ئېگىز يوللىرى تىك قىيالىق تەڭرى بۈگرى كېلىدۇ تاغلارنىڭ ئارىسى تۈزلەڭلىك ئۇنىڭ تېرىتورىيىسى ئىچىدە ئۇيغۇرداس ۋە باۋىس دەرياسىدىن ئىبارەت ئىككى دەريا ئاقىدۇ سىرىسلەر ئىچە ياشايدۇ ھەربىي قورال يارق تۇتمايدۇ زادى ئۇرۇش قىلمايدۇ مۇلاھىم ياۋاش قوشنا دۆلەتلەرنى پاراكەندە قىلمايدۇ ئىقلىمى مۆتىدىل ھاۋاسى ساپ پاكىز ئاسماندا بۇلۇت كۆپ بولمايدۇ قاتتىق بوران چىقمايدۇ ئورمانلىق ئىنتايىن كۆپ ئورمانلىقتا ماڭسا ئاسماننى كۆرگىلى بولمايدۇ ماركسىللىخوس يەنە مۇنداق دەپ يازىدۇ سىرىسلىقلار ئاددى ساددا ياشاشقا ئادەتلەنگەن ئۇلار خالى جايدا ئولتۇرۇپ كىتاب ئوقۇپ كۈن ئۆتكۈزۈشنى ياخشى كۆرىدۇ كىشىلەر بىلەن بېرىش كېلىش قىلىشنى ئانچە ياقۇتمايدۇ چەت ئەللىكلەر چېگرادىكى دەريادىن ئۆتۈپ ئۆيەرگە يىپەك ياكى باشقا مال ئالغىلى بارسا كۆزلىرى بىلەن بىر بىرىگە بېقىشىپلا باھاسىنى توختىتىدۇ گەپلەشمەيدۇ ئۇلارنىڭ يەر بايلىقى مول باشقىلارغا ئېھتىياجى چۈشمەيدۇ ۋە يۇقىرىدا يۇنان ۋە رىم ئالىملىرىنىڭ خاتىرىلىرىدىن كەلتۈرگەن پاكىتلاردىن تۆۋەندىكى خۇلاسەنى چىقىرىش مۇمكىن

مىلادىدىن ۋە يىل بۇرۇنقى ۋاقىتىدىن تارتىپ ياۋرۇپالىقلار يۇنان ۋە رىم تارىم ۋادىسىدىكى ئۇيغۇرلار ئېلىنى يىپەك ئېلى سىرىسلەر ئېلى دەپ تونىغان

بۇنان ۋە رىم ئالىملىرى تارىم ئورمانلىقىنىڭ تەبىئىي شارائىتى ۋە ئاغلۇرى دەريالىرى ئورمانلىرى جۈللىرى ئېقىلىمى ۋە ئۇنىڭغا چېگرالىنىدىغان دۆلەتلەر ھەققىدە ئاساسەن توغرا مەلۇمات بەرگەن

بۇنان ۋە رىم ئالىملىرى ئەڭ قەدىمكى چاغلۇرىدىن تارتىپ ياۋرۇپالىقلارنىڭ تارىم ئورمانلىقىدىكى ئۇيغۇرلارنىڭ يىپەك ماللىرىنى ئىسسىمال قىلغانلىقىنى كۈچلۈك پاكىتلار ئارقىلىق ئېنىق ۋە تەپسىلىي چۈشەندۈرگەن

بۇنان ۋە رىم ئالىملىرى تارىم ئورمانلىقىدا ياشىغان خەلقنىڭ ئۇيغۇر ئىكەنلىكىنى ئۇلارنى ئۆز نامى بىلەن ئۇيغۇرداس ئاتىغاندىن تاشقىرى ئۇلارنىڭ ئىرقى جەھەتتىن قايسى ئىرققا مەنسۇپ ئىكەنلىكىنىمۇ ئىسپاتلاپ بەرگەن

ئەگەر سىرىس ئېلى دەپ ئاتالغان تارىم ئورمانلىقىدا يىپەكچىلىك سانائىتى ئەڭ قەدىمكى چاغلاردىن تارتىپ مىلادىدىن نەچچە ئەسىر بۇرۇن تەرەققى قىلىمىغان بولسا جاھاننىڭ مەر مەر شەھرى دەپ ئاتالغان رىمدىكى روما ئاق سۆڭەكلىرىنىڭ يۇقىرى سۈپەتلىك يىپەك ماللارغا بولغان ئېھتىياجىنى قامدىيالىمىغان بولاتتى

ئۇيغۇرلارنىڭ قەدىمكى چاغلاردا يىپەك توقۇمىچىلىقىدا يۇقىرى سەۋىيىگە كۆتۈرۈلگەنلىكىنى ئىسپاتلايدىغان پاكىتلار ئاز ئەمەس ئىچكى ئۆلكىلەردىكى خەنزۇلار يىپەك توقۇمىچىلىقىدا ئۇيغۇرلارنىڭ توقۇمىچىلىقىنى ئارتۇقچىلىقىدىن ئۆگەنگەنلىكى بۇنىڭغا مىسال بولىدۇ يېقىنقى يىللاردا شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدىن ئەسىردە ئىچكى ئۆلكىلەردە توقۇلغان يىپەك توقۇلمىلار قېزىۋېلىندى بۇنداق يىپەك توقۇلمىلاردىكى ئىسبەتەن كۆزگە كۆرۈنەرلىك تەرەققىيات شۇ بولغانكى شۇ چاغلاردا تۈز يوللۇق كىمخاپلاردىن تاشقىرى يەنە قىياش گۈللۈك ئارقىغىدىن گۈل چىقىرىلغان كىمخاپلارمۇ مەيدانغا كەلگەن ئارقا كېيىن بۇ خىل گۈل چىقىرىش ئۇسۇلىنى خەن سۇلالىسى ۋاقتىدىلا مىلادىدىن بىرنەچچە ئەسىر بۇرۇن شىنجاڭدىكى قېرىنداش مىللەتلەر بۇڭ توقۇمىچىلىق ھۈنرىدە قوللانغان ئوتتۇرا تۈزلەڭلىك رايونلىرى يىپەك توقۇمىچىلىقتا قوللانغان بۇ خىل توقۇش ئۇسۇلىنى كىمخاپلارنىڭ ئارقىغىدىن گۈل چىقىرىش ئۇسۇلىنى ئا شىنجاڭدىن ئۆگەنگەن بولسا كېرەك ۋە مانا شۇ پاكىت قەدىمكى چاغلاردا ئۇيغۇرلارنىڭ يىپەك توقۇمىچىلىقى ياكى بۇڭ توقۇمىچىلىقىدا بولسۇن يۇقىرى سەۋىيىگە كۆتۈرۈلگەنلىكىنى كۆرسىتىدۇ

بۇنىڭدىن تاشقىرى مىلادىنىڭ ۋە يىللىرى شەرق مەلىكىسى پىلە قۇرۇتىنىڭ ئۇرۇقىنى خوتەنگە ئېلىپ كەلگەن ئۇنىڭدىن بۇرۇن شىنجاڭ رايونىدا يىپەك يوق ئىدى دېگەن رىۋايەتنى رەت قىلىدىغان مۇنداق بىر پاكىتىمۇ بار يېقىنقى يىللاردا تۇرپان رايونىدا ئېلىپ بېرىلغان ئارخىئولوگىك قېزىشلەر ئارقىلىق قېزىۋېلىنغان قول يازمىلار ئىچىدە مىلادىنىڭ ۋە يىللىرىدا پىلە قۇرۇتىنى ۋە ئۆزىمە دەرىخىنى ئىجارىگە ئېلىش توغرىسىدا يېزىلغان ھۆججەت ئۇچرىدى ۋە يادىكارلىق بەت مانا بۇ پاكىت يىپەك مەلىكىسى شەرق مەلىكىسى مىلادىنىڭ ۋە يىللىرى پىلە قۇرۇتىنىڭ ئۇرۇقىنى خوتەنگە ئېلىپ كەلگەن دېگەن رىۋايەتنى رەت قىلىدۇ قەدىمكى چاغدا خوتەندىلا ئەمەس ھەتتا تۇرپان رايونىدۇمۇ يىپەكچىلىك تەرەققىي قىلغانىدى

يۇقىرىدىكى پاكىتلاردىن چىقىرىلغان ئەڭ ئاساسلىق ۋە مۇھىم خۇلاسە ئاتالمىش يىپەك مەلىكىسى رىۋايىتىدىكى مىلادىنىڭ ۋە يىلى جۇڭگودىن خوتەن خانىغا ياتلىق بولغان مەلىكىنىڭ پىلە قۇرۇتى ئۇرۇقىنى خوتەنگە ئېلىپ كېلىشىدىن بۇرۇن خوتەندە يىپەك توقۇمىچىلىق سانائىتى يوق ئىدى دېگەن بايان رىۋايەتنىڭ ئۈزۈل كېسىل رەت قىلىنىشى خالاس

شۇنىمۇ ئېيتىش كېرەككى قەدىمكى چاغلاردا جۇڭگودىن باشقا دۆلەتلەرنىڭ ھۆكۈمرانلىرىغا ياتلىق بولغان مەلىكىلەرنىڭ ئىسىملىرى جۇڭگونىڭ تارىخى يىلنامىلىرىغا ئۇيسۇن خانلىرىغا ياتلىق بولغان جۇڭگو مەلىكىلىرىنىڭ ئىسىملىرى جۇڭگو تارىخى يىلنامىلىرىغا يېزىلغان ئەپسۇسكى مىلادىنىڭ ۋە ئەسىرىدە خوتەن خانىغا ياتلىق بولغان مەلىكىنىڭ ئىسمى جۇڭگونىڭ تارىخى يىلنامىلىرىدا ئۇچرىمايدۇ

تارىخىي پاكىتلارنىڭ راستلىقىغا ھۆرمەت قىلىنىدىغان بولسا تارىخىي پاكىتلار بويىچە ئىسپاتلانمىغان رىۋايەتنىڭ يالغانلىقى ئېتىراپ قىلىنسا خوتەنگە پىلە قۇرۇتىنىڭ ئۇرۇقىنى خوتەن خانىغا ياتلىق بولغان جۇڭگو مەلىكىسى ئېلىپ كەلگەن دېگەن رىۋايەتنىڭ تامامەن يالغانلىقىنى ئېتىراپ قىلماسلىققا ھېچقانداق مانا سەۋەب يوق ھونلارنىڭ ئاسىيا بىلەن ياۋرۇپا بارىدىغان خەلقئارا قاتناش يولىغا ھۆكۈمرانلىق قىلىشى جۇڭگو

بىلەن غەرب ئەللىرى ئارىسىدىكى تۈرلۈك مۇناسىۋەتلەرنىڭ ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بېرىلىشىغا توسقۇن بولغان شۇنىڭ ئۈچۈن شەرق بىلەن غەرب ئارىسىدىكى خەلقئارا قاتناش يولى جۇڭگوغا نىسبەتەن گاھ ئاقىلىپ گاھ ئېچىلىپ تۇراتتى.

مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلى ۋە مىلادىنىڭ ۱۱۱۲-يىلى ئىران ئەلچىلىرى جۇڭگوغا كەلگەن بولسا، مىلادىنىڭ ۱۱۱۳-يىلى جۇڭگو ئەلچىسى گەن يىڭ بۇنى بەنچاۋ ئەۋەتكەن. ئىرانغا بارغان جۇڭگو بىلەن ئىران ئارىسىدا سودا مۇئامىلىسى توغرىسىدا بېتىم تۈزۈلگەن. تارىخى مەلۇماتلارغا ئاساسلانغاندا مىلادىنىڭ ۱۱۱۴-يىلى رومالىق بىر سېھرىگەر دېڭىز يولى بىلەن ھىندىچىنىغا كېلىپ، بېرما ئارقىلىق جۇڭگوغا كەلگەن مىلادىنىڭ ۱۱۱۵-يىلى روما ئېمپىراتۇرى ماركۇس ئاۋرىل مىلادىنىڭ ۱۱۱۶-يىلىدىن ۱۱۱۷-يىلىغىچە ئېمپىراتۇر بولغان. دېڭىز يولى ئارقىلىق جۇڭگوغا ئەلچى ئەۋەتكەن روما ئەلچىسى دېڭىزدىن ھىندىچىنىغا چىقىپ ۋېنتام ئارقىلىق جۇڭگوغا كەلگەن. ئەلچى جۇڭگو پادىشاھى خەن خۇئاندى مىلادىنىڭ ۱۱۱۸-يىلىدىن ۱۱۱۹-يىلىغىچە پادىشاھ بولغان. غاپىل چىشى كەركە مۇڭگۇزى ياقۇت قاتارلىق سوۋغاتلارنى ئېلىپ كەلگەن. يۇقىرىدىكى تارىخى پاكىتلارغا ئاساسلانغاندا ئىراننىڭ جۇڭگو بىلەن ئورتاق دىپلوماتىك مۇناسىۋىتى رومانلىقلارنىڭ سىرىسلەر ئېلى-يەپەك ئېلى دەپ ئاتىغان ئۇيغۇرلار بىلەن ئورتاق يەپەك سودىسى مۇناسىۋىتى بۇنداق مۇناسىۋەت مىلادىدىن ۱۱۲۰-يىل بۇرۇن باشلانغان. دىن ئاز دېگەندە ئۈچ ئەسىر مىلادىدىن ۱۱۲۰-يىل بۇرۇن كېيىن باشلانغان رومانلىقلارنىڭ جۇڭگو بىلەن ئورتاق دىپلوماتىك مۇناسىۋىتى ئەگەر شۇنداق مۇناسىۋەت مىلادىنىڭ ۱۱۲۱-يىلىدىن باشلانغان بولسا، رومانلىقلارنىڭ سىرىسلەر ئېلى بىلەن ئورتاق يەپەك سودىسى مۇناسىۋىتىدىن تەخمىنەن ۱۱۲۲-يىل كېيىن باشلانغان.

بىلە قۇرۇتى ئۇرۇقىنىڭ ياۋرۇپاغا تارقىلىشى تەھرىر

قەدىمكى رىم ئىمپېرىيىسى دەۋرىدە مېلادىدىن بۇرۇن ۋە كېيىن يىپەكتىن توقۇلغان كىمخاپ شايى تاۋار دۇرۇنلارنىڭ ياۋرۇپاغا ئاساسەن رومغا تارىم ئوپمانلىقىدىكى يىپەك ئېلى سىرىسلەر ئېلىدىن بارغانلىقى ئاتالمىش يىپەك مەلىكىسى رىۋايىتىنىڭ باغانلىقى توغرىسىدا سۆزلەپ ئۆتۈم. تۈرك خاقانلىقى دەۋرىدە ئىچكى ۋە تاشقى خەلقئارا سودا ئىشلىرى نەھۋالىنىڭ ئاساسى مەشغۇلاتلىرىدىن بىرى ئىدى بولۇپمۇ بۇ دەۋردە خەلقئارا سودا ناھايىتى كەڭ مىقياسىدا قانات يايدان ئىدى مېلادىنىڭ يىلى تۇرپان خانلىقى مېلادىنىڭ يىلىدىن يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەننىڭ خانى كۈي ۋىنتاي غەربىي تۈرك خانلىقىنىڭ خاقانى تۇن يابغۇ خاقاننىڭ رۇقسىتى ئېلىپ جۇڭگودىن ئاڭ سۇلالىسىنىڭ پادىشاھى لى پىن مېلادىنىڭ يىلىدىن يىلىغىچە پادىشاھ بولغان گە نەۋەتكەن سۇۋغا سالاملىرى ئىچىدە شەرقىي رومادىن كەلتۈرۈلگەن كۆچكۈلەر قارا تۈلكە موپىتىسى قاتارلىق نەرسىلەر بار ئىدى شۇنىڭغا قارىغاندا تۈركلەر روما بىلەن قىلغان سودىلىرىدا رومانىڭ نەسلىلىك ئىتلىرىنىمۇ ئېلىپ كەلگەن تۈرك خاقانلىرى دەۋرىدىمۇ بۇرۇنقى چاغلارغا ئوخشاشلا ئاسىيادىن ياۋرۇپاغا ئېلىپ بېرىلىدىغان سودا ماللىرىدىن يىپەك رەختلەر دورا دەرەكلەر زىمۇ زىننەت بۇيۇملىرى تېرىدىن ئىشلەنگەن ماللار ئاساسى سالماقنى ئىگىلەيتتى.

تۈركلەر يالغۇزلا ياۋرۇپا بىلەن سودا قىلىپ قالماستىن، جۇڭگو بىلەنمۇ ناھايىتى كەڭ ھالدا سودا ئىشلىرىنى ئېلىپ بارغان. تۈرك خانلىقى تەركىبىدىكى ئوتتۇرا ئاسىيانىڭ مۇھىم خانلىقلىرىدىن سەمەرقەند خانلىقى بۇخارا خانلىقى قاتارلىق خانلىقلار مىلادىنىڭ ۱۰۰۰ يىلىدىن ۱۵۰۰ يىلىغىچە بولغان ۵۰۰ يىل ئىچىدە جۇڭگوغا توققۇز قېتىم سودا ئەلچىلىرى ئەۋەتكەن. تۈرك خاقانلىقى تەركىبىگە كىرگەن خانلىقلار يېرىم مۇستەقىل ھالدا بولۇپ بەزى خەلقئارا مۇناسىۋەتلەردىكى چوڭ ئىشلارنى قىلمىشتا تۈرك خاقانىنىڭ رۇخسىتىنى ئالاتتى.

يۇقىرىدا ئېيتىپ ئۆتكىنىمىزدەك تۈركلەر بىلەن ئىران ساسانىلار سۇلالىسى تارىسىدا بىر-نەچچە قېتىم ئۇرۇشنىڭ يۈز بەرىشى خەلقئارا سودا يولىغا بولغان ھۆكۈمرانلىقنى تالىشىش ۋە خەلقئارا يېپەك سودىسىدىن كېلىدىغان پايدىنى قولغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن بولغان بۇ كۆرەشتە شەرقىي رومى بىلەن ئىتتىپاقداشلىق مۇناسىۋىتىنى ئورناتقان تۈركلەر ئۈستۈن چىققان.

ھەر يىلى دېگۈدەك نەچچە ئون مىليونلىغان رىم ئىلاسىغا سىرىسلەر ئېلىدىن يىپەك ماللارنى سېتىپ ئېلىشقا خېلىدىن بېرى چىدىمىغان رىم ھۆكۈمرانلىرى ئېمپىراتۇرلىرى ۋېلىدىن يىپەك چىقىرىپ ئۆزلىرىنىڭ ئېھتىياجىغا لازىم بولىدىغان كىمخاپ شاۋىيە دورىلارنى قاتارلىق يىپەك ماللارنى ئۆزلىرى ئىشلەپچىقىرىش ئۈچۈن باش قاتۇرۇشقان ئىدى ۋ

تۇلارنىڭ بۇ ئارزۇ ئۈمىدىلىرى تۈرك خانلىقى دەۋرىدە ئەمەلگە ئاشتى. بۇ توغرىدا يۇنان ئالىملىرى مۇنداق مەلۇمات بېرىدۇ: ئەسىرىنىڭ ئاخىرىدا ياشىغان يۇنان ئالىمى زوناراس: «تارىخنامە» ناملىق ئەسىرىدە مۇنداق دەپ يازغان ئىدى: «بۇرۇن رومانلىقلار يىپەك ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلىنى بىلمەيتتى» يىپەكنى پىلە قۇرۇشىنىڭ قۇسىدىغانلىقىنى بىلمەيتتى.

ئەسىرىنىڭ ئاخىرىدا ياشىغان يۇنان ئالىمى ئىئوخانۇس ئىسمى نامەلۇم بىر ئىرانلىقنىڭ پىلە قۇرۇش ئۇرۇقىنى قاچان نەدىن قانداق ھىلە بىلەن ئوغۇرلۇقچە شەرقىي روما ئېمپىرىيىسىنىڭ مىلادىنىڭ ۱۰۰ يىلىدىن بىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن ئېمپىراتۇرى ئۇلۇغ پوستىئاننىڭ ۋاقتىدا مىلادىنىڭ ۱۰۰ يىلىدىن بىلىغىچە ئېمپىراتۇر بولغان شەرقىي روماغا ئېلىپ بارغانلىقى ۋە شۇنىڭدىن كېيىن شەرقىي رومانلىقلار پىلە قۇرۇشنى بېقىپ بىپەك ئىشلەپچىقىرىشنى يولغا قويغانلىقى توغرىسىدا مەلۇمات بېرىدۇ. ئىئوخانۇس مۇنداق دەپ يازىدۇ: «ئېمپىراتۇر پوستىئاننىڭ ۋاقتىدا ئىرانلىق مەلۇم بىر ئادەم شەرقىي روماغا پىلە بېقىپ بىپەك ئىشلەپچىقىرىش ئۇسۇلىنى ئۆگەتكەن» ئۇنىڭدىن بۇرۇن شەرقىي رومانلىقلار پىلە بېقىشنى بىلمەيتتى ھىلىقى ئىسمى نامەلۇم ئىرانلىق سىرىسلەر ئېلىدە بىپەك ئېلىدە ئۇزۇن تۇرغان ئۇ سىرىسلەر ئېلىدىن قايتىپ كېتىدىغان چاغدا پىلە قۇرۇشنىڭ ئۇرۇقىنى يول ماڭغاندا ئىچى كاۋاك ھاسىسىنىڭ ئىچىگە يوشۇرۇن جايلاشتۇرغان ئاندىن كېيىن پىلە قۇرۇشنىڭ ئۇرۇقىنى تاشۇنداق ئۇستىلىق بىلەن شەرقىي روماغا ئېلىپ كەلگەن. بۇ ئىرانلىق باھار كېلىش بىلەنلا پىلە قۇرۇشنىڭ ئۇرۇقىنى ئۆزىمە يوپۇرمىغىنىڭ ئۈستىگە قويغان بىرنەچچە كۈندىن كېيىن پىلە قۇرۇش يوپۇرماقنى يەپ چوڭ بولۇپ بىر جۈپ قانات چىقارغان ئۇچىدىغان بولغان رومانلىقلار پىلە بېقىپ بىپەك چىقىرىشنى ئۆگەنگەندىن كېيىن پوستىئان تۈركلەرگە كۈنىستانتىنپۇلغا ئىستانبۇلغا كەلگەن تۈرك نەلچىلىرىگە ئاپتور رومانلىقلارنىڭ پىلە بېقىپ بىپەك چىقىرىش ئۇسۇلىنى كۆرسەتكەندە تۈركلەر ھاڭ تاڭ قېلىپ چۇچۇپ كەتكەن.

تۈركلەر بىلەن شەرقىي روما ئارىسىدىن سودىدا تۈركلەر ئارقىلىق شەرقىي روماغا ئېلىپ بېرىلىدىغان ماللارنىڭ ئىچىدە ئاساسى سالماقنى يىپەك توقۇلمىلىرى ئىكەنلىكىدىن ئىبارەت خوتەننى ئاساس قىلغان ئۇيغۇر يىپەكچىلىكىنىڭ ئەڭ قەدىمكى چاغلاردىن تارتىپ دۇنياغا مەشھۇرلىقى پىلە قۇرۇش ئۇرۇقىنىڭ يىپەك مەلىكىسى توغرىسىدىكى رىۋايەت بويىچە مىلادىنىڭ ۱۰۰ يىلى جۇڭگودىن خوتەنگە كەلتۈرۈلگەنلىكىنىڭ يالغانلىقى پىلە قۇرۇش ئۇرۇقىنىڭ سىرىسلەر ئېلى ئاساسەن خوتەندىن شەرقىي روماغا ئىسمى نامەلۇم بىر ئىرانلىق راھىپ تەرىپىدىن مىلادىنىڭ ۱۰۰ يىللىرى ئوغۇرلۇقچە ئېلىپ بېرىلغانلىقى توغرىسىدىكى پاكىتلارنى يۇقىرىدا بىر بىرلەپ سۆزلەپ ئۆتۈم. مېتىڭچە شۇ پاكىتلار يىتەرلىك بولسا كېرەك.

ئاخىرقى سۆز قەدىمكى چاغدىكى ئاسىيادىن ياۋرۇپاغا بارىدىغان خەلقئارا سودا يولى يالغۇز ئاسىيادىكى خەلقلەر بىلەن ياۋرۇپادىكى خەلقلەر ئارىسىدا ئىقتىسادى جەھەتتە قىممەتلىك تاۋارلارنى ئۆزئارا ئالماشتۇرۇش رولىنى ئويناپلا قالماستىن بەلكى مەدەنىيەت جەھەتتە ئاسىيادىكى خەلقلەر بىلەن ياۋرۇپادىكى خەلقلەرنىڭ ئۆزئارا بىر بىرىنىڭ ئارتۇقچىلىقىنى ئۆگىتىپ شانلىق مەدەنىيەت يارىتىشىمۇ ناھايىتى كۈچلۈك تۈرتكىلىك روللارنى ئوينىغان. خەلقئارا سودا يولىدا سودا كارۋانلىرى نەلچىلەر سەيياھلار غەربتىن شەرققە شەرقتىن غەربكە موكىدەك ئۆتۈشۈپ تۇراتتى. بەزىدە بولسا تاجاۋۇزچىلىق مەقسىتى بىلەن سەپەرۋەر قىلىنغان تۈمەنلىگەن قوشۇنلارمۇ سودا نەلچىسى ياكى ئاددى سودىگەر قىياپىتىگە كىرىۋالغان جاسۇسلارمۇ قاتناپ تۇراتتى. غەرب بىلەن شەرق ئوتتۇرا ئاسىيا ئارقىلىق تۈۋار ئالماشتۇرۇش ئىشلىرىنى يۈرگۈزگەندىن تاشقىرى مەخپىي ئاخبارات يىغىش ئىشلىرىنى قىلاتتى. باشتا ئېيتىپ ئۆتكۈنىمىزدەك مىلادىنىڭ ۱۰۰ يىللىرى ئىسمى نامەلۇم بىر ئىرانلىقنىڭ ئۇيغۇرلار يۇرىدىن پىلە قۇرۇشنىڭ ئۇرۇقىنى توغرىلاپ مەخپىي ھالدا شەرقىي روماغا يەتكۈزۈپ بېرىپ بىپەك ئىشلەپچىقىرىشىدا ھۆكۈم سۈرگەن نەچچە مىڭ يىللىق سىرىنىڭ ئىشلىكىنى ئېچىپ تاشلىغان. شۇ ئىرانلىق پىلە قۇرۇشنىڭ ئۇرۇقىنى شەرقىي روماغا يەتكۈزۈپ بېرىشتىن بۇرۇن شەرقىي روما ئېمپىراتورى ئۇلۇغ پوستىئان مىلادىنىڭ ۱۰۰ يىلىدىن بىلىغىچە ئېمپىراتور بولغان بىلەن شۇ مەسىلە توغرىسىدا سۆزلەشكەن پوستىئان ئەگەر ئىرانلىق راھىپ پىلە قۇرۇشنىڭ ئۇرۇقىنى سىرىسلەر ئېلىدىن توغرىلاپ ئېلىپ كېلىدىغان بولسا ئۇنىڭغا ناھايىتى قىممەت باھالىق ئىنتام مۇكاپات بېرىدىغان بولغان.

ئېھتىمال ئىرانلىق راھىپ خىرىستىئان مۇرىدى بولغانلىقى پوستىئاندىن ئالىدىغان قىممەت باھالىق ئىنتامغا قىزىققانلىقى ئۈچۈن سىرىسلەر ئېلىدىن پىلە قۇرۇشنىڭ ئۇرۇقىنى توغرىلاپ شەرقىي روماغا يەتكۈزۈپ بەرگەن مانا مۇشۇ ۋەقەدىن تەخمىنەن ۱۰۰ يىل بۇرۇن مىلادىنىڭ ۱۰۰ يىلى غەربنىڭ سۈزۈك رەڭلىك شىشە ياساشىكى مەخپىي سىرىنى ئاق ھون سودىگەرلىرى ئۇلۇغ ياۋچىلار جۇڭگۇغا بىلدۈرۈپ

قويغان ئۇنىڭدىن بۇرۇن خەنزۇلار رەڭلىك شىشە ياساشنى بىلمەيتتى ۋە ئۇلار رەڭلىك شىشىنى ناھايىتى يۇقىرى باھادا غەربىتىن ۋە سۈرىيىدىن سېتىپ ئېلىشقا مەجبۇر ئىدى ۋە شۇنىڭ ئۈچۈن خەنزۇلار ئۇزۇندىن بېرى رەڭلىك شىشە ياساشنىڭ سىرىنى غەربىتىن بىلىپ ئېلىشقا ئۇرۇنۇپ كەلگەنىدى ۋە بۇنداق ئۇرۇش مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ يىلى ياۋىلارنىڭ ياردىمى بىلەن ئەمەلگە ئاشتى ۋە

بۇنىشقا مۇناسىۋەتلىك تارىخى پاكىتلار مۇنداق ۋە شىمالى سۇلالىلەر تارىخىدىكى خاتىرىگە ئاساسلانغاندا شىمالى ۋېي خانلىقى مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ يىلىدىن ۱۱۱۱ يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن ۋە ئۇنىڭ خانى تۇباناۋىنىڭ ۋاقتىدا مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ يىلىدىن ۱۱۱۱ يىلىغىچە خان بولغان مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ يىلى ئۇنىڭ پايتەختىگە كەلگەن ئاق ھون سودىگەرلىرى ئۇلۇغ ياۋىلار ئاغدىن دورا ئېلىپ كېلىپ ئۇنى ئېرىتىپ رەڭلىك شىشە ياسىغان ۋە بۇكىشىلەر غەربنىڭ رەڭلىك شىشىلىرىدىنمۇ ياقتىراق چىرايلىق چىققان ۋە بۇنداق رەڭلىك شىشىنى كۆرگەنلەر ھەيران قېلىشىپ ئىلاھى شىشىلەر دىيىشكەن ۋە ئاق ھون سودىگەرلىرى رەڭلىك شىشە ياساشنى خەنزۇلارغا ئۆگەتكەن ۋە شۇنىڭدىن باشلاپ سۈرىيە يۇنانلىقلارنىڭ رەڭلىك شىشىنى مونوپولىيە قىلىۋېلىش ھوقۇقى پاقىلىتىپ كەتكەن ۋە قەدىمكى تارىخىي پاكىتلار بويىچە ھۆكۈم قىلغاندا بىرەر مىللەت ياكى خەلقنىڭ ئىجاد قىلغان بىر خىل تېخنىكىسى غەرب ئەللىرىدە پۈتۈنلەي قەتئى مەخپىي ئىدى ۋە شۇنىڭغا قارىغاندا تۇباناۋى شىمالى ۋېي خاندانلىقىنىڭ پايتەختى دانتۇڭغا كەلگەن سودىگەرلەرنىڭ رەڭلىك شىشە ياساش تېخنىكىسىنى بىلىدىغانلىقىنى بىلىپ قالغان بولسا كېرەك ۋە ئەگەر ئەھۋال بىزنىڭ قىياسىمىزدىكىدەك بولىدىغان بولسا ئۇ چاغدا تۇباناۋ ئاق ھون سودىگەرلىرىگە نىسبەتەن بېسىم كۈچ ئىشلىتىپ ئۇلارنى رەڭلىك شىشە ياساش تېخنىكىسىنى ئۆگىتىشكە مەجبۇرلىغان ياكى ناھايىتى يۇقىرى باھالىق بەدەل بېرىشكە ۋەدە قىلىپ ئالىدىغان بولۇشى مۇمكىن ۋە يۇقىرىدا ئىلغا ئېلىنغان ئىرانلىق راھىپ بىلەن ئاق ھون مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ يىلىدىن ۱۱۱۱ يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن سودىگەرلىرى ماددى مەدەنىيەت ئىچىدە ناھايىتى ئېسىل قىممەتلىك بولغان بىپەك بىلەن رەڭلىك شىشىنى ئىشلەپچىقىرىشنىڭ سىرلىرىنى بىلمەيدىغانلارغا مەلۇم قىلىپ قويغان مەدەنىيەت ئوغرىلىرى جاسۇسلىرى بولسىمۇ مەلۇم نۇقتىدىن قارىغاندا ئۇلار شەرقىي روما بىلەن جۇڭگونىڭ ماددى مەدەنىيىتىنى يۈكسەلدۈرۈشتە ناھايىتى چوڭ رول ئوينىغان ۋە

خەنزۇلار ئۇيغۇرلاردىن ۋە ئۇيغۇرلار ئارقىلىق ماددى ۋە مەنىۋى مەدەنىيەتكە دائىر نۇرغۇن ئېسىل قىممەتلىك بايلىقلارغا ئىگە بولغان ۋە جاڭ چيەن مىلادىدىن ۱۱۱۱ يىل بۇرۇن ئوتتۇرا ئاسىياغا ئىككىنچى قېتىم كېلىپ كەتكەندىن كېيىن ئۇ ئۇيغۇرلار يۇرتىدىن ئۈزۈم ۋە بىدە ئېلىپ كەتكەن ۋە ئۈزۈم بىلەن بىدە پادىشاھ خەنئۇدىنىڭ ناھايىتى قەدىرلەپ ئېتىبار بېرىشكە ئېرىشكەن ۋە پادىشاھ ئوردىسىنىڭ ئەتراپىدا ئۈزۈملۈك باغلار بىدىلىكلەر پەيدا بولغان ۋە بولۇپمۇ بىدە ئاتنىڭ ئاساسلىق يەم ۋە خەشەكلىرىدىن بىرى بولۇپ ئات بېقىشقا ناھايىتى مۇھىم ئورۇندا تۇراتتى ۋە شۇ چاغلاردا خەنئۇدى ھونلار بىلەن بولىدىغان ئۇرۇشلاردا ئاتلىق قوشۇننىڭ ناھايىتى مۇھىملىقىنى چوڭقۇر ھېس قىلغان ۋە جەڭ ئاتلىرىنى كۆپلەپ ئۆستۈرۈشكە ئالاھىدە كۆڭۈل بۆلۈۋاتقان ئىدى ۋە جاڭ چيەن ئوتتۇرا ئاسىيادىن قايتىشىدا ئۈزۈم بىلەن بىدەنى باشقا يەنى غىر قارامۇچ پىياز تۇرۇپ قوغۇن تاۋۇز كاۋا قاتارلىقلارنىڭ ئۇرۇقىنىمۇ ئېلىپ كەتكەن ۋە شۇنىڭدىن باشلاپ ئاشۇ نەرسىلەر جۇڭگودا تېرىلىشقا باشلىغان ۋە دەل شۇ چاغدا ياڭاق بىلەن ئانار كۆچىنىمۇ ئۇيغۇرلار يۇرتىدىن ئىچكىرىگە كەلتۈرۈلگەن ۋە خەنزۇلار مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ ئەسىرىگىچە پاختىدىن رەخ ئىشلەپچىقىرىشنى بىلمەيتتى ۋە پەقەت ۱۱ ئەسىردىلا كېۋەز ئۇرۇقى چىكىت ۋە تۇرپاندىن ئىچكىرىگە كەلتۈرۈلگەندىن كېيىنلا پاختا رەخت ئىشلەپچىقىرىش باشلانغان ۋە ئۇنىڭغىچە خەنزۇلار پاختا رەختلەرنى ئوتتۇرا ئاسىيادىن ۋە باشقا مەملىكەتلەردىن ئېلىپ كېلەتتى ۋە قەدىمكى چاغلاردا قۇنقاۋ بېيا بالايار قاتارلىق مۇزىكا ئەسۋابلىرى ئىراندىن جۇڭگوغا كىرگەن بولسا داپ نەي سۇناي قاتارلىق مۇزىكا ئەسۋابلىرى ئوتتۇرا ئاسىيادىن ئۇيغۇرلاردىن كىرگەن ۋە بولۇپمۇ سۈي سۇلالىسى ۱۱۱۱ تاڭ سۇلالىسى ۱۱۱۱ دەۋرىدە ئۇيغۇرلار جۇڭگو مۇزىكا سەنئىتىنىڭ تەرەققىياتىغا ئۆچمەس تۆھپىلەرنى قوشقان ۋە مىلادىنىڭ ۱۱۱۱ يىلى كۆك تۈرك خانلىقىنىڭ بىكە ۋەلىگە ۋەلىدىن ئاسىنا بىكە شىمالى جۇ سۇلالىسى ۱۱۱۱ تىڭ خانى جۇشۇەندىغا پاتلىق قىلىنغاندا تۈرك خاقانلىقىنىڭ پايتەختى ئۇتۇ كۈندىن چاڭئەنگە ۋە شىئەنگە ئاسىنا بىكە بىلەن بىللە سۇ جاۋا ئاتلىق مەشھۇر مۇزىكا ئۇستازىمۇ كەلگەن ۋە ئۇ كۇچارلىق بولۇپ سۈي سۇلالىسى ۱۱۱۱ ۋاقتىدا ۱۱۱۱ چاڭئەندە ئۇزۇن مۇددەت تۇرغان ۋە سۇجاۋا شۇ مەزگىلدە جۇڭگو مۇزىكا سەنئىتىنىڭ بەكمۇ تۆۋەن نامراتلىقىنى نەزەردە تۇتۇپ جۇڭگو مۇزىكىچىلىقىنىڭ مەزمۇنىنى بېيىتىش ئۇنىڭ سەنئىتىنى ناھايىتى يۇقىرى كۆتۈرۈش ئۈچۈن مۇكەممەل بولغان توققۇز يۈرۈش مۇزىكا سېستىمىسىنى بەرپا قىلغان ۋە ئۇلار تۆۋەندىكىچە ۋە

كۇچار مۇزىكىسى

قەشقەر مۇزىكىسى

بېشىمنى كېسىپ بېرىمەن ۋە دەيدىكەن ۋە كوماراجىۋا شۇ راھىپ بىلەن مۇنازىرىلىشىپ ئۇنى يېڭىپ قويىدۇ ۋە ۋەقە غەرىبىكى بۇددادا دۇنياسىنى زىلزىلىگە كەلتۈرىدۇ ۋە كوماراجىۋانىڭ داڭقى غەرب ئەللىرىگە تارقىلىدۇ ۋە ۋەقەدىن كۇچار خانى ناھايىتى چوڭ پەخىرلىشىش ھېس قىلىپ كوماراجىۋانىڭ ئالدىغا ۋە ئاقسۇغا كېلىپ ئۇنى ئىززەت ۋە ھۆرمەت بىلەن كۇچارغا ئېلىپ كېتىدۇ ۋە كوماراجىۋانى كۇچار دۆلىتىنىڭ پىرى ئۇستازى دەپ جاكارلايدۇ ۋە تارىختىن خەۋرى بار كىشىلەرگە مەلۇم بولغاندەك كوماراجىۋا مەلۇم سەۋەبلەر بىلەن مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلى ھازىرقى گەنسۇنىڭ ئۇۋىغا كەلگەن ۋە شۇ جايدا ۱۱۱۱-يىل تۇرغان ۋە كوماراجىۋا شۇ مەزگىلدە خەنزۇ يېزىقىنى ۋە يىلىنى ۋە پۇختا مۇكەممەل چوڭقۇر ئۆگەنگەن ۋە شۇ چاغدىكى جۇڭگو تارىخىدا ۱۱۱۱-يىل كىچىك سۇلالىسى ۋە بىلەن ۱۱۱۱-شىمالى ۋە جەنۇبى سۇلالىلەر دەۋرى ۋە دەپ ئاتالغان ناھايىتى قالايمىقان ۋە ئاساسەن ئۇرۇش قالايمىقانچىلىقى ۋە بىر دەۋر ئىدى ۋە جۇڭگودىكى بەزى خانلىقلارنىڭ ئالىي ھۆكۈمرانلىرى بۇددادا دىنىنىڭ نادان ساددا خەلقلەرنى ئاسانلا ئالداپ كېتەلەيدىغان پائىسىپ ئىدىيىسىدىن پايدىلىنىپ خەلقنى بىخۇلاشتۇرۇپ ئۆزلىرىگە قارشى چىقىمايدىغان يۇۋاش پۇقرالارغا ئايلاندۇرۇش ئۈچۈن ھىچنەرسىگە قارىماي بارلىق ئىرىشچانلىقلارنى كۆرسىتىپ بۇددادا دىنىنى تەشەببۇس قىلىۋاتقان ئىدى ۋە بۇددادا دىنىغا كۈچلۈك تەرىپدار بولغان كېيىنكى چىن خانلىقى ۱۱۱۱-۱۱۱۱-يىلىنىڭ خاتى يەنە ۱۱۱۱-يىلىدىن ۱۱۱۱-يىلىدىن ۱۱۱۱-يىلىغىچە خان بولغان ۋە مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلى كوماراجىۋانى تەكلىپ قىلىپ شىئەنگە ئېلىپ كەلگەن ۋە ئۇنى دۆلەتنىڭ پىرى ئۇستازى دەپ جاكارلىغان ۋە ياۋشىيىنىنىڭ يارىتىپ بەرگەن كەڭ ئىمكانىيىتىدىن پايدىلانغان كوماراجىۋا شىئەندىكى مەشھۇر بۇددادا ئىبادەتخانىلىرىنىڭ بىرىدە ۱۱۱۱-شاگىرتقا بۇددادا ئەقىدىلىرىدىن دەرس بەرگەن ۋە ياۋشىيىن دائىم ئىبادەتخانىغا بېرىپ ئۇنىڭ دەرسىنى ئاڭلىغان ۋە كېيىنكى چاغلاردا ئۇنىڭ شاگىرتلىرىدىن بىر قانچىسى دائىشمەن ۋە ئەۋلىيا دېگەن نامغا ئىگە بولغان ۋە كوماراجىۋا شىئەندە بۇددادا ئەقىدىلىرىدىن دەرس ئۆتكەندىن تاشقىرى بۇددادا نامىلاردىن ۱۱۱۱-جىلىدىلىق ۱۱۱۱-پارچە كىتابنى قەدىمكى ھىندى ئىلىدىن خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلغان ۋە بۇنىڭدىن باشقا بەدىئىلىكى ناھايىتى كۈچلۈك بولغان بۇددادا رىۋايەتلىرىدىن ناھايىتى نۇرغۇن ئەسەرلەرنى قەدىمكى ھىندى ئىلىدىن خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلغان ۋە ئۇنىڭ قولىدىن چىققان تەرجىمە ئەسەرلەرنىڭ تىلى بەكمۇ راۋان مەزمۇنى چوڭقۇر بولسىمۇ چۈشىنىشلىك بولغان ۋە كوماراجىۋانىڭ دىن پەلسەپە ئەدەبىيات ساھەسىدىكى پائالىيىتى جۇڭگو بۇددىزىم پەلسەپىسىنىڭ ۋە ئەدەبىياتىنىڭ تەرەققىياتىغا ناھايىتى كۈچلۈك تەسىر كۆرسەتكەن ۋە شۇنىڭ ئۈچۈن ئۇ ئۇلۇغ بۇددىست پەيلاسوپ داڭلىق تەرجىمان ئالانتلىق شائىر دېگەن نامغا ئىگە بولغان ۋە خۇلاسە قىلىپ ئېيتقاندا قەدىمكى چاغدىن تارتىپ ۱۱۱۱-ئەسىرگىچە ۱۱۱۱-ئۇلۇغ ساياھەتچى ماگېلان غەرب بىلەن شەرق ۋە شەرق بىلەن غەرب ئارىسىدىكى دېڭىز ئوكيان يولىنى ئاچقۇچى ۋە ئاسىيا بىلەن ياۋرۇپا ئارىسىدىكى خەلقئارا قاتناش يولى ۋە ئاتالمىش يىپەك يولى ۋە يالغۇزلا غەرب بىلەن شەرق ئەللىرى ئارا سودا تارقىلىق ئىقتىساد ئالماشتۇرۇش يولى بولۇپلا قالماستىن مەدەنىيەت ئالماشتۇرۇش تارقىلىق شەرق ئەللىرى بىلەن غەرب ئەللىرىنىڭ قەدىمكى ئەنئەنىۋى مىللى مەدەنىيىتى ئاساسىدا شانلىق يۈكسەك مەدەنىيەت يارىتىشىدا ئالتۇن كۆۋرۈكلۈك رول ئوينىغان ۋە بولۇپمۇ بۇ ئۇلۇغ تارىخىي مۇجىزىدە ئوتتۇرا ئاسىيا خەلقىنى ئاساسى ۋە ئۆگىتىش ۋە تونۇشتۇرۇش جەھەتتە رولىنى ئوينىغان ۋە

ئوتتۇرا ئاسىيا خەلقىنى ئۆز تارىخىنىڭ ئۇزاق داۋام قىلغان قەدىمكى باسقۇچلىرىدا ئىران ئەھمەتلەر سۇلالىسى ۱۱۱۱-يىلى بۇرۇنقى چاغدىن تارتىپ مىلادىدىن ۱۱۱۱-يىل بۇرۇنقى چاغىچە ھۆكۈم سۈرگەن ۋە كىرىك پاكىرىيە پادىشاھلىقى ۱۱۱۱-يىلى بۇرۇنقى چاغدىن تارتىپ مىلادىدىن ۱۱۱۱-يىل بۇرۇنقى چاغىچە ھۆكۈم سۈرگەن ۋە ياۋچىلار دۆلىتى بولغان توخارىستان ۱۱۱۱-يىلىدىن ۱۱۱۱-يىل بۇرۇنقى چاغدىن تارتىپ مىلادىدىن ۱۱۱۱-يىل بۇرۇنقى چاغىچە ھۆكۈم سۈرگەن ۋە كوشات ئېمپىرىيىسى ۱۱۱۱-يىلى بۇرۇنقى چاغدىن تارتىپ مىلادىنىڭ ۱۱۱۱-يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن ۋە ئاق ھون ئېمپىرىيىسى ۱۱۱۱-يىلىنىڭ ۱۱۱۱-يىلىدىن ۱۱۱۱-يىلىغىچە ھۆكۈم سۈرگەن ۋە قاتارلىق دۆلەتلەرنىڭ قەدىمكى چاغدىكى شانلىق مەدەنىيىتىنى يارىتىشىدا قاتناشقان بولسا تۈرك خانلىقى دەۋرىدىكى ۱۱۱۱-۱۱۱۱-ناھايىتى يۈكسەك مەدەنىيەتنى ياراتقۇچىلار قاتارىدىن ئۈستۈن ئورۇن ئالغان ئىدى ۋە